ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 46 (1683) | Пятніца, 8 чэрвеня 1962 года | Цана 4 кап.

У ГЭТЫМ НУМАРЫ

ПЕРАД ВЯЛІКАЙ ДАРОГАЙ

ГАРАЧЫ ЧАС

Чэрвень — гарачы месяц для студэнтаў Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута.

Як паведаміў нашаму карэспандэнту прарэктар інстытута Б. Вішкароў, першымі закончылі экзаменацыйную сесію будучыя жывапісцы, скульптары, графікі, дэкаратары. Яны падзяліліся на групы, якія пачалі сваю летнюю творчую практыку на індустрыяльных прадпрыемствах Мінска і Полацка, у калгасах, на ўлонні роднай беларускай прыроды. У выніку гэтага з'явяцца новыя пейзажныя эцюды, жанравыя замалёўкі, партрэты. Выпускнікі факультэта заканчваюць дыпломныя кампазіцыі, якія будуць абараняць у канцы месяца.

Заклапочаны студэнты, выкладчыкі акцёрскага і самага маладога рэжысёрскага факультэтаў. Наперадзе — экзамены па філасофіі, майстэрству акцёра, рэжысуры і па іншых дысцыплінах.

Мінчане хутка пазнаёмяцца з дыпломнымі спектаклямі інстытута. Будуць паказаны «Апошнія» М. Горкага і «Смерць ваўка» Ю. Славацкага ў пастаноўцы прафесара К. Санікава, «Траянскі конь» Г. Прыеда (рэжысёр Ул. Малашкін) і «З любоўю не жартуюць» Кальдэрона (пастаноўка Б. Броўкіна).

Урыўкі з класічных п'ес выконваюць студэнты другога курса.

Плённа вучыліся і будучыя рэжысёры, якія таксама старанна рыхтаваліся да экзаменаў.

Студэнты гэтага факультэта былі асістэнтамі пастаноўшчыкаў «Беспасажніцы» (Тэатр імя М. Горкага), «Гасцявой» (Тэатр імя Я. Купалы), «Чырвоных д'ябалят» (Тэатр юнага гледача).

Малады выпускнік інстытута В. Арлоў самастойна паставіў у Тэатры юнага гледача спектакль «Святлана, дзе ты?».

— Мяркуючы па першых выніках, — сказаў Б. Вішкароў, — мы спадзяёмся, што экзамены гэтага года пакажуць сталыя веды ў выхаванцаў інстытута.

Фотакарэспандэнт С. Ананка, які днямі наведаў Беларускі тэатральна-мастацкі інстытут, зняў адзін з момантаў рэпетыцыі дыпломнага спектакля «Смерць ваўка» (пастаноўшчык — народны артыст БССР прафесар К. Санікаў).

На здымку: студэнты-выпускнікі В. Мароз (злева), які рыхтуе ролю Збігнева, і Ю. Мініч — выканаўца ролі Завады ў пастаноўцы гэтага спектакля.

НА ОПЕРНУЮ СЦЭНУ

Днямі студэнт Гомельскага музычнага вучылішча імя Н. Сакалоўскага Анатоль Калеснічэнка здаваў дзяржаўныя іспыты па класу вакалу. У яго добры голас. Здольнага студэнта запрасілі на работу ў Беларускі дзяржаўны тэатр оперы і балета.

Сёлета атрымаюць дыпломы аб заканчэнні вучылішча яшчэ 51 студэнт вучылішча. Многія з іх пажадалі працаваць у калгасах рэспублікі. Дзесяць маладых спецыялістаў паедуць на цаліныя землі.

У новым навучальным годзе студэнты вучылішча атрымаюць 20 вучэбных пакояў. Будзе здадзена ў эксплуатацыю канцэртная зала на 500 месц.

ЗАВОЧНІКІ АТРЫМЛІВАЮЦЬ ДЫПЛОМЫ

На 4 курсе завочнага аддзялення рэспубліканскага культасветвучылішча імя Крупскай (Магілёў) займалася 94 студэнты. Гэта, у асноўным, загадчыкі сельскіх клубаў, бібліятэк, піянерважатыя, якія без адрыву ад вытворчасці вывучалі методыку асветнай работы. Цяпер яны здаюць дзяржаўныя экзамены. У сёлетнім навучальным годзе на завочны сектар будзе прынята 180 студэнтаў. Упершыню пачнуць працаваць клубна-масавае і тэатральнае аддзяленні.

У разгары экзаменацыйная сесія ў студэнтаў завочнага і вячэрняга аддзяленняў Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі. На экзамены прыехалі студэнты з абласных і раённых цэнтраў рэспублікі, а таксама з многіх гарадоў Расійскай Федэрацыі. Вы бачыце на здымку Анатоля Аструна з Гомеля, Таццяну Ляскову з Гродна і Надзею Шатрову з Тамбова. Яны — будучыя дырыжоры харавых калектываў. Студэнты выкарыстоўваюць кожную хвіліну, каб падрыхтавацца да здачы дзяржаўных экзаменаў.

Фота М. РУБІНШТЭЙНА.

ПЕРШЫ ВЫПУСК

Сёлета адбудзецца першы выпуск у Маладзечанскім музычным вучылішчы. 42 студэнты атрымаюць дыпломы выкладчыкаў дзіцячых музычных школ па класу фартэпіяна, баяна, цымбал, дырыжораў харавых калектываў. Яны будуць накіраваны на работу ў сельскую мясцовасць рэспублікі. Некалькі выпускнікоў пажадала ехаць працаваць у Казахстан. Сярод іх — студэнты В. Валчок, Б. Шабанава, З. Ісакова.

У новым навучальным годзе ў вучылішча будзе прынята 150 студэнтаў. Для паспяховых заняткаў тут створаны ўсе ўмовы. Сёлета вучылішча набудзе 6 новых фартэпіяна, камплекты духавых і струнных інструментаў.

Дзяржаўныя экзамены ў Мінскім музычным вучылішчы імя М. І. Глінкі. Спявае студэнт М. Мітрычаў.

Фота М. РУБІНШТЭЙНА.

У ЛІСТАПАДЗЕ — З'ЕЗД КІНЕМАТАГРАФІСТАЎ

У Маскве адбыўся V пленум аргкамітэта Саюза работнікаў кінематаграфіі СССР, які вырашыў склікаць у снежні месяцы 1962 года першы ўстаноўчы з'езд саюза. У перыяд з 1 кастрычніка па 20 лістапада павінны быць праведзены ўстаноўчыя з'езды Саюзаў работнікаў кінематаграфіі ў саюзных рэспубліках.

Гэтымі днямі адбылося пашыранае пасяджэнне аргбюро Саюза работнікаў кінематаграфіі БССР, на якім абмяркоўвалася пытанне аб падрыхтоўцы і правядзенні першага рэспубліканскага ўстаноўчага з'езда саюза. Ён адбудзецца ў першай палове лістапада бягучага года.

На пасяджэнні зацверджаны план арганізацыйна-масавых мерапрыемстваў, якія павінны быць праведзены ў перыяд падрыхтоўкі да з'езда. Мяркуецца правесці канферэнцыі гледачоў, вечары, сустрэчы работнікаў беларускай кінематаграфіі з працоўнымі на буйнейшых прадпрыемствах і будоўлях рэспублікі, у навучальных установах, калгасах і саўгасах. Упершыню ў Мінску, па прыкладу Масквы, будзе праведзена масавае свята «Дзень кіно».

Адбудзецца фестываль беларускіх кінафільмаў. У кіналекторыях пры рабочых клубах і ў навучальных установах, а таксама ў народных універсітэтах культуры будзе прачытаны цыкл лекцый па гісторыі і асноўных этапах развіцця савецкай і беларускай кінематаграфіі.

ПРА КНІГУ І БІБЛІЯТЭКУ

Ул. КАРПАЎ

Я і цяпер добра памятаю старую, крыху скасабочаную шафу ў Ельчанскай пачатковай школе і Марыю Есіпаўну Шастаковіч — маю першую настаўніцу, якая ажно да дваццаць трэцяга года вучыла нас гісторыі па дарэвалюцыйнаму падручніку Іловайскага. Памятаю, як адчыніўшы шафу, гэтая самотная пажылая жанчына выдавала нам, віхрастай дзятве, кнігі: асцярожна брала кнігу з палічкі, уважліва разглядала, каб помніць, якая яна была, і неяк па-асабліваму ўрачыста ўручала яе.

Памятаю бібліятэку ў школе другой ступені, як тады называлі сярэднюю школу, і той запаветны пакойчык са стэлажамі, куды выбіраць сабе кнігі дапускаліся толькі любімчыкі.

Памятаю бібліятэку на Рэчыцкім лесапільным заводзе — маладую бібліятэкарку Дору Бер, маленькі столік пры дзвярах, за якім яна сядзела, кніжныя паліцы і шафы. Я забыў, дзе знаходзіўся будынак заўкома, забыўся нават назву вуліцы ў рабочым пасёлку, дзе жыў, а вось бібліятэку памятаю і буду памятаць заўсёды...

У дваццатых гадах у вёсцы ўсё бурліла. І трэба сказаць, што ў вясковую тройку, якая ўзначальвала барацьбу з кулацтвам ды несла ў вёску святло новых ідэй і савецкія формы жыцця, звычайна ўваходзіў і друг кнігі — бібліятэкар. У каго стралялі з кулацкіх абрэзаў? У сакратара партыйнай ячэйкі, у камбедаўца, у хатніка-бібліятэкара. Навокал чаго групавалася камсамолія, моладзь? Навокал хаты-чытальні. Што з'яўлялася асяродкам антырэлігійнай прапаганды, мастацкай самадзейнасці і г. д.? Зноў жа хата-чытальня, бібліятэка.

А першыя гады калектывізацыі!..

Ды і сёння бібліятэкі — як асяродак культуры і асветы — адыгрываюць усё большую ролю. Разам з паступальным рухам да камунізма расце само значэнне кнігі як настаўніка і дарадчыка людзей.

Дзіўная рэч — пашыраецца дзейнасць кіно, радыё, расце сетка клубаў, у побыт уваходзіць тэлебачанне, а значэнне кнігі для чалавека ўсё роўна расце. І калі гаварыць шчыра, нашы бібліятэкі перажываюць сёння сваю другую маладосць. Толькі ў дваццатых гадах яны займалі некалькі іншае месца ў жыцці. Тады наогул неставала культуры, і людзі прагна цягнуліся да яе, а цяпер культура стала здабыткам усіх і ў сваю чаргу абудзіла яшчэ большую прагу да ведаў.

Выраслі, вядома, і нашы бібліятэкі, палепшылася іхняя праца.

Вось Дзяржынская раённая бібліятэка, якую на працягу трынаццаці гадоў узначальвае Б. Севашынская — энергічны і вопытны чалавек. Кніжны фонд бібліятэкі перавысіў ужо трыццаць тысяч тамоў. Імі карыстаецца 2.800 чытачоў. І гэта ў той час, калі ў Дзяржынску, апрача раённай, ёсць дзіцячая бібліятэка, восем прафсаюзных, бібліятэкі пры парт- і педкабінетах. У горадзе няма сем'яў, з якіх не было б чытачоў. Да старых людзей пасылаюцца кнiганошы, чытальнікі. Штодзень бібліятэка выдае 180 — 200 кніг, не лічачы выдач у перасоўках і чытальнай зале.

За чытачоў тут літаральна змагаюцца. Работнікі бібліятэкі робяць падворныя абходы, наведваюць установы і прадпрыемствы, вярбуюць чытачоў праз чытацкі актыў, наладжваюць масавыя мерапрыемствы — канферэнцыі, тэматычныя вечары, літаратурна-мастацкія вечары, агляды. Праводзяць з чытачамі гутаркі, робяць бібліяграфічныя агляды, вывучаюць патрэбы і густы, вывешваюць рэкамендацыйныя спісы.

Грычанскай сельскай бібліятэкай загадвае Ніна Пыжык, якая толькі летась скончыла тэхнікум. У бібліятэцы пяць тысяч кніг, і тысячу з іх Ніна набыла за чатыры месяцы сваёй работы. Дзейнасць бібліятэкі шчыльна звязана — і тут выявіліся традыцыі дваццатых гадоў! — з разгортваннем мастацкай самадзейнасці. Ніна Пыжык ужо арганізавала музычны гурток, якім кіруе сама, драматычны, мастацкага чытання, гурток танцаў. Удзельнікі іх даюць канцэрты ў Грычанах, выязджаюць у другія брыгады. Бібліятэка зрабілася цэнтрам, навокал якога віруе культурнае жыццё калгаса.

Добрым прапагандыстам кнігі стала масавая бібліятэка № 1 Кастрычніцкага раёна г. Мінска. Метады і формы яе работы варты спецыяльнага вывучэння і пашырэння. Усялякай пахвалы заслугоўвае, напрыклад, дзейнасць таварыства сяброў беларускай літаратуры, створанага пры бібліятэцы.

За апошні час я быў шмат у якіх бібліятэках і мог бы прывесці дзесяткі такіх прыкладаў. Але думаю, хопіць і гэтага. Бо мне хочацца не толькі расказаць пра месца, якое заняла кніга ў маім жыцці, не толькі выказаць радасць з прычыны таго, што работа бібліятэк усё больш ажыўляецца, але і звярнуць увагу на адну акалічнасць, якая прымушае трывожыцца і неўзабаве можа стаць вельмі небяспечнай.

Спытайцеся ў бібліятэкараў, на што ім карціць паскардзіцца і што іх асабліва хвалюе, і большасць згодна адкажа: «Вядома, памяшканні. Гэта бяда наша!..»

Сапраўды, будаўніцтва бібліятэк ідзе яўна нездавальняюча. Дый ідзе яно неяк дзіўна і часта неразумна. Як ужо гаварылася, Б. Севашынская працуе ў Дзяржынскай раённай бібліятэцы доўгія гады. За гэты час яна дамаглася, што бібліятэку тройчы пашыралі. Але як? Тройчы да невялікага, непрыстасаванага памяшкання прыбудоўвалі катухі. У выніку і цяпер бібліятэка фактычна не мае кнігасховішча і сапраўднага памяшкання для абанемента. Сродкі выдаткаваны, а карысці мала.

У Заслаўі бібліятэка туліцца ў старым непрыгодным памяшканні. Цячэ дах, падлогу точыць грыбок. Не абышлося нават без кур'ёзаў. Перад сталом выдачы масніца так згніла, што аднойчы ў дзірку ў падлозе праваліўся чытач. У вялікія дажджы мокнуць кнігі. Памяшканне абвешчана аварыйным і ў ім знята электраправодка. Праводзіць работу вечарамі нельга ды і ўдзень дабірацца да бібліятэкі прыходзіцца па доўгім цёмным калідоры. А Савет гарадскога пасёлка дагэтуль не можа вырашыць, што рабіць — будаваць новае памяшканне ці рамантаваць старое.

Цесна жыве і адна са старэйшых у рэспубліцы кніжных скарбніц — бібліятэка імя Пушкіна ў Мінску. Будынак яе таксама прызнаны аварыйным. Даўно трэба было падумаць пра тое, каб падшукаць для яе іншае памяшканне або пачаць будаваць новую бібліятэку. Але дагэтуль нельга нават дамагчыся вызваліць памяшканне для кнігасховішча ў сутарэнні свайго ж будынка, якое займае былая прыбіральшчыца, пенсіянерка В. Дашкевіч. Вось ужо восем год цягнецца гэтая справа, заявы кіраўнікоў бібліятэкі ляжаць і ў Ленінскім райсавеце, і ў гарсавеце, і ў абласным упраўленні культуры.

Яшчэ менш зразумела, калі прычынай непаладак з'яўляюцца міжведамасныя няўвязкі. У Вілейцы, нарэшце, сабраліся і пачалі будаваць новую гарадскую бібліятэку. Але хто і як? Гарсавет даў каробку, адпусціў грошы, аднак ад удзелу ў далейшым будаўніцтве адмовіўся, спаслаўшыся на тое, што бібліятэка падпарадкуецца аддзелу культуры райвыканкома. А аддзел адмовіўся ад будаўніцтва таму, што займаецца справамі толькі перыферыі, раёна. Давялося за будаўніцтва ўзяцца самой загадчыцы бібліятэкі — здабываць будаўнічыя матэрыялы, быць прарабам і г. д. Не, не лепшы гэта выхад, і не найлепшыя будуць вынікі.

Зусім ганебны факт адбыўся ў Нясвіжы. Па загаду старшыні гарсавета памяшканне Нясвіжскай гарадской бібліятэкі перададзена раённаму аддзелу народнай асветы. Месяц кнігі валяліся ў Доме культуры, і бібліятэка не працавала. Як магло быць прынята такое рашэнне? Як мог раённы аддзел народнай асветы згадзіцца на гэта? Гэта ж бібліятэка!

Чамусьці наогул стала правілам размяшчаць бібліятэкі ў будынках клубаў. Ды нават, бадай, ці знойдзеш тыпавы праект раённага Дома культуры, ці клуба, каб у іх не былі запланаваны памяшканні бібліятэкі? А гэта, на маю думку, вельмі нязручна і немэтазгодна. У калідорах гэтых устаноў многа людзей, многа тлуму. Яны парушаюць той спакой і цішыню, якія павінны панаваць у чытальнай зале і на абанеменце. І чаму нідзе не знойдзеш тыпавых праектаў раённых і сельскіх бібліятэк? Няўжо яшчэ рана іх мець?

У бібліятэку людзі заходзяць з пачуццём трапяткой павагі. Кнігі, кнігі, кнігі... Іх за асалоду не толькі чытаць, іх прыемна браць у рукі, гартаць. Верныя, добрыя сябры! Крыніцы мудрасці! Адно з геніяльнейшых адкрыццяў чалавецтва! Няхай жа нашы адносіны да іх будуць вартымі іх. Будзем думаць аб іх і вырашаць іхні лёс з пашанай.

ЗЛАВЕСНЫ ЦЕНЬ

Сярэдневяковае не ляжыць згніўшым у труне... Яго ўваскрашаюць... І сярод белага дня яно ўваходзіць у наша асяроддзе і высмоктвае з нас гарачую кроў і жыццё.

ГЕЙНЕ.

І. МУРАЎЁЎ

Касцёл. Са словам гэтым звязаны самыя крывавыя старонкі гісторыі. Крыжовыя паходы і Варфаламееўская ноч. Гітлер, Мусаліні і Франко. Кроў патрыётаў Алжыра і В'етнама. Слёзы маці Конга і Анголы. Жахлівым тысячагалосым рэхам ляцяць праз стагоддзі стогны і праклёны закатаваных і ашуканых людзей. Гмахі касцёлаў, якія ганарыста ўзвышаліся ў каменнай велічы сваёй над убогімі хацінамі, былі пастаўлены на стагоддзі. Бура Кастрычніка разарвала чорнае павуціннe. Новыя песні народа заглушылі гул касцельных ды царкоўных званоў. Каменныя гмахі ператварыліся ў мёртвых сведак праклятага мінулага. Але некаторыя з іх яшчэ жывуць, яны кідаюць змрочны цень на новае жыццё і калечаць душы тысяч людзей.

Мястэчка Адэльск. Правільней, два Адэльскі: стары і новы. Мяжа паміж імі — час. Новы Адэльск — гэта дзве сярэднія школы, сельскі Дом культуры, бібліятэка, электрычнасць, радыё. Мала ў новым Адэльску сем'яў, у якіх хтонебудзь не вучыўся б у інстытуце ці не працаваў ужо ўрачом, інжынерам, аграномам.

А ад касцёла, што высіцца на ўзгорку, падае цень на стары Адэльск, на прыціснутыя да самай зямлі падслепаватыя хаты з саламянымі стрэхамі, якія яшчэ захаваліся тут, як захавалася рабская звычка зрываць з галавы шапку, а то і станавіцца на калені ў гразь перад ксяндзом і на хаду цалаваць яму руку; як захаваліся газоўкі і свечкі ў дамах, гаспадары якіх, касцельныя актывісты, прынцыпова не хочуць праводзіць сабе электрычнасць.

Самыя дзікія, неверагодныя перажыткі і чорныя традыцыі праклятага мінулага гнездзяцца тут, у цені касцёла, і працягваюць свае шчупальцы, абпытваюць душы людзей...

«Заслугі» ксяндза

Вечар. Дзесьці ў цемры чуваць паўсоннае мармытанне рухавіка электрастанцыі, загараецца электрычны россып ліхтароў. Усё адпачывае пасля напружанага працоўнага дня. Ціха. І раптам, разарваўшы цішыню, над мястэчкам залуналі рэзкія, настойлівыя гукі касцельнага звона. Яны клічуць, загадваюць: «Ідзі, ідзі, ідзі...» І людзі ідуць.

Касцёл змагаецца за кожнага чалавека. Але ў цэнтры яго ўвагі — моладзь. Моладзь гэта заўтрашні дзень. Гэта разумеем не толькі мы, але і нашы праціўнікі. Вось чаму рэдкая пропаведзь ксяндза Барташэвіча абыходзіцца без упамінання пра моладзь. Вось чаму, каб трымаць моладзь у касцёле, ён выкарыстоўвае свой уплыў на веруючых бацькоў. Дзяцей цягне на паветра, на сонца — падалей ад касцёла, забітага потнымі целамі, падалей ад змардаваных пакутамі аблічча ў святых. Але таты, мамы, бабулі, а за іх спінамі — ксёндз штурхаюць іх назад. Малых, што не паспелі яшчэ стаць на ногі, ставяць на калені...

Прыехаў на «Свята ўраджаю» аркестр. У клубе ішоў канцэрт. І многія школьнікі ўцяклі з касцёла. Разгневаныя бацькі кінуліся следам, быццам дзяцей трэба было ратаваць ад пажару. Я. Гадлеўская, не могучы прайсці ў клуб праз дзверы, залезла ў яго праз акно і з крыкам: «Халера, чаму не ў касцёле!», праз тое ж акно выцягнула дзяцей на вуліцу, а потым за вушы павяла ў божы храм.

Старое дзейнічае па прынцыпу: усе сродкі добрыя для дасягнення мэты. Забаранялі веруючыя гуляць дзецям у футбол: хто яго ведае, можа гэтая гульня ад нячысціка. Якое ж было іх здзіўленне, калі ўбачылі, што ксёндз, зняўшы сутану, у трусах ганяе мяч разам з дзецьмі. Барташэвіч купіў спартыўны інвентар і арганізаваў гурток. Дзеці зацікавіліся, захапіліся, а ксяндзу толькі гэта і трэба было. Гульні змяняліся рэлігійнымі размовамі. Той, хто наведваў гурток, стаў наведваць і касцёл.

Раздобрыўся ксёндз — стаў займацца дабрачыннасцю. Каму чаравікі купіць, каму касцюм падорыць, каго грашыма надзеліць. Ехаў на курсы шафёраў Н. Іодль. Барташэвіч заплаціў за вучобу, купіў яму касцюм, даў грошай. Няёмка цяпер пакрыўдзіць ксяндза, не паслухацца яго.

Часта збірае ксёндз моладзь у сваім доме. Пастаўшчык двара Барташэвіча Часлаў Шанціла з ног збіўся, цягаючы з магазіна цэлыя скрынкі бутэлек.

Дзеці... Яны ў Адэльску такія ж, як і ўсюды. Вучацца, гуляюць, смяюцца, плачуць. Але плачуць часцей, чым дзе. Раптам змаўкае звонкі смех, усмешка знікае з дзіцячых твараў, а вочы, якія толькі што іскрыліся вясёлымі агеньчыкамі, гаснуць. І дзеці становяцца не па-дзіцячаму сур'ёзнымі, палахлівымі, як кажаны. Маленькі дзіцячы свет падзяляецца на дзве часткі. З аднаго боку — школа, з другога — касцёл. З аднаго боку — настаўнік, які адчыняе дзверы ў прывабныя далі новага жыцця, а з другога — ксёндз, які штурхае іх у чорны правал дзвярэй касцёла.

Многія з дзяцей жывуць тут нібы на нічыёй, нейтральнай зямлі. Яны хацелі б парваць са старым, але, зрабіўшы першыя крокі, спыняюцца, спалохана азіраюцца назад пад уплывам прывычак, традыцый, усёй абстаноўкі, што іх акружае.

Усюды ў нас стала звычайным, што кожны школьнік — гэта акцябронак-ленінец, потым — піянер, камсамолец. Усюды, але не ў Адэльску. У сем'ях, якія знаходзяцца пад уплывам ксяндза, няма піянераў і акцябрат, калі не лічыць тых некалькіх, якія нібы падпольшчыкі, тояць гэта нават ад сваіх бацькоў. Яны носяць піянерскія гальштукі і зоркі толькі ў школе або калі выязджаюць з Адэльска. Вяртаючыся са школы дадому, здымаюць іх і хаваюць у кішэні. У Адэльску нельга быць юным ленінцам без пагрозы быць пабітым. І таму імёны некаторых піянераў захоўваюцца ў глыбокай тайне.

Разам з іншымі дзецьмі атрымала зорку юнага ленінца Галя Каліноўская. А на другі дзень яна прыйшла ў школу са слязьмі: «Мама сказала, каб аддала значок». Заціснула дзяўчынка значок у кулачку. Аддаваць не хочацца і пакінуць баіцца — зноў наб'юць дома. Стаіць і плача.

Біццё дзяцей у Адэльску — дзікае, варварскае — адзін са сродкаў трымаць іх у цемры, у цені касцёла, далей ад сонца новага жыцця. Б'юць незалежна ад узросту — ад малога да вялікага, хлопцаў і дзяўчат. Білі маленькага акцябронка Галю Каліноўскую і яе сяброўак. Білі адну з першых піянерак Сашу Будрэвіч. Білі дома бацькі, на вуліцы суседзі, у школе аднакласнікі. Білі і б'юць... Б'юць за тое, што вучань стаў піянерам ці камсамольцам, б'юць авансам, каб не стаў ім.

Камсамольская арганізацыя ў Адэльску толькі пачынае станавіцца на ногі. Да нядаўняга часу тут толькі трое дзяцей калгаснікаў былі камсамольцамі, а ў школе ж вучыцца больш трыццаці дзяцей камсамольскага ўзросту.

Доўга рыхтавалі да прыёму ў камсамол некалькіх лепшых старшакласнікаў. Доўга вагаліся яны, як маятнік, паміж старым і новым і, нарэшце, адважыліся. Прынялі іх на сходзе, павіншавалі, яны пайшлі дадому з тым, каб заўтра ехаць у Гродна на бюро райкома камсамола. Настала раніца і лік іх скараціўся на два чалавекі: Баляслаў Скрамбовіч — старшыня камітэта фізкультуры школы і яго таварыш Лук'ян Кішкель адмовіліся ехаць. Гэта не першае адступленне Баляслава. Яшчэ піянерам ён два месяцы прабыў у Артэку. Прыехаў дадому з цэлым рукзаком трафеяў: тры граматы, медаль, чырвоная майка чэмпіёна, а галоўнае — не пазнаць хлопца, вярнуўся вясёлы, радасны. Але праз некалькі дзён знікла радасць Баляслава, а разам з ёю і гальштук — хлопец зняў яго. Цень касцёла надоўга закрыў сонца школьніку.

Так і пачынаюцца вялікія трагедыі маленькіх людзей. Канчаюцца яны па-рознаму. Раздвоенасць, падобная да цяжкой хваробы, гасіць агонь душы, знясільвае, адбірае цікавасць да жыцця. І часта прыводзіць да непапраўнай развязкі. На вялікі жаль, мы бываем сведкамі таго, як заўчасна спыняецца жыццё дзяцей, якія не вытрымалі гэтага выпрабавання «на разрыў». У памяці выпадак, калі школьнік пакончыў жыццё самагубствам, таму што маці з бабуляю пад прымусам вадзілі яго ў царкву. Такія выпадкі рэдкія. Але яны падобны да павелічальнага шкла, праз якое лепш відаць шкоднасць рэлігіі ў нашых умовах. У Адэльску такога выпадку пакуль што не было. Не было, але мог быць. Адной з першых уступіла ў камсамол Ванда Кажанеўская. Доўга не адважвалася, таму што ведала — дома сустрэнуць у штыхі. Так і атрымалася. Бацькі збілі Ванду, выкінулі на вуліцу яе кнігі, забаранілі хадзіць у школу. Яе цкавалі кожны дзень. І Ванда не вытрымала, прыслала ў школу пісьмо: размыты слязьмі лісток паперы... Дзяўчына пісала, што ў школу яна больш не пойдзе і што жыць няма сэнсу... Цаною вялікіх намаганняў многіх людзей Ванду ўдалося вярнуць у школу. А магло быць інакш.

Гэта і наша віна

У слязах малых, у ваганнях моладзі вінаваты не толькі Барташэвіч, але і мы. Будзем расказваць па парадку. Бясспрэчна, актыўны ўдзел у грамадскім жыцці з'яўляецца лепшай школай камуністычнага выхавання. І ніхто, апроч нас, не вінаваты ў тым, што дзверы гэтай школы часта бываюць зачынены. Шкода ад гэтага асабліва адчуваецца на пярэднім краі ідэалагічнай барацьбы, на мяжы паміж старым і новым. Адэльск — адзін з участкаў пярэдняга краю. Але кіламетры, якія аддзяляюць абласны цэнтр ад мястэчка, сталі непераадольнай перашкодай для слабай хвалі прапагандысцкай работы, што дакацілася была сюды, ды хутка адхлынула назад.

... Даўным даўно Гродзенскі абком камсамола зацвердзіў план «правядзення палітыка-выхаваўчых і культурна-масавых мерапрыемстваў у Адэльску». За клубам былі замацаваны навучэнцы Гродзенскага музычнага вучылішча. Маладыя шэфы памаглі стварыць харавы калектыў. Дзесяткі юнакоў і дзяўчат, вярнуўшыся з працы, спяшаліся ў клуб на рэпетыцыю. Ды і не толькі моладзь.

З кожным днём усё лепш гучаў хор у клубе. У цёплы летні вечар плыла песня над мястэчкам, ішла разам з мараю ў поле, блукала па ўзлесках, абуджаючы ў сэрцах людзей новую радасць, новае жыццё. І не такім ужо вялікім здаваўся чорны гмах касцёла.

Эх, Адэльскі хор, спяваць бы табе, ды спяваць! Але хутка забыліся дарогу да цябе шэфы. І ўсё цішэй, усё больш няўпэўнена гучаў твой голас. Шмат

(Заканчэнне на 2-й і 3-й стар.).

Радасцю свеціцца твар. Дзяўчына задаволена. У яе многа добрых клопатаў, патрэбных людзям. На свінаферме саўгаса «Лоеўскі» Гомельскай вобласці, дзе Зінаіда Кемеш працуе заатэхнікам, справы з кожным днём ідуць усё лепш. А яшчэ — моладзь саўгаса выбрала Зіну сакратаром камсамольскай арганізацыі. Дзяўчына разумее: каб весці за сабою іншых, трэба самому ісці наперадзе. І яна змагаецца за званне ўдарніка камуністычнай працы.

Добрых табе поспехаў, Зіна!

Фота С. ЧЫРЭШКІНА.

БЕЗ СКІДКІ НА САМАДЗЕЙНАСЦЬ

Г. ЗАГАРОДНІ

НІ АДНО народнае свята, ні адзін вечар адпачынку працоўных у калгасным ці рабочым клубе не абыходзіцца без выступленняў мастацкай самадзейнасці. Найбольш таленавітыя яе ўдзельнікі, бадай, не ўступяць цяпер многім прафесіянальным выканаўцам (асабліва эстрадным) і могуць нават уступіць з імі ў спаборніцтва, памерацца творчымі сіламі. Я, вядома, далёкі ад думкі, што тут можа ўзнікнуць нейкая канкурэнцыя і вострая барацьба за пальму першынства на сцэнічнай пляцоўцы. Наша самадзейнасць і не ставіць такіх мэт перад сабою. Аднак творчасць аматараў ужо настолькі вырасла ў ідэйна-мастацкіх адносінах і дасягнула такога высокага выканаўчага ўзроўню, што сучасны глядач, які ўмее адрозніваць добрае ад дрэннага, з большай зацікаўленасцю ідзе на іх канцэрты, чым на некаторыя сумныя і аднастайныя эстрадныя прадстаўленні прафесіяналаў.

Гэта якраз наглядна паказала V дэкада творчых справаздач самадзейных калектываў Палаца культуры прафсаюзаў, якая адбылася ў канцы мая. Сам факт правядзення такой дэкады вельмі характэрны для нашага часу. Глядзіце, якога нябачанага росквіту дасягнула масавае народнае мастацтва: адзін гэты Палац у Мінску мае такія вялікія «штаты» самадзейных артыстаў (усяго 600 чалавек), што падрыхтаваны імі разнастайны канцэртны і тэатральны рэпертуар ледзь укладваўся ў дзесяцідзённую праграму.

І сапраўды, Палац культуры — своеасаблівы універсітэт па мастацкаму выхаванню народных талентаў. Якіх толькі тут няма аматарскіх калектываў: Народная харавая капэла і маладзёжны ансамбль песні і танца, аркестр рускіх народных інструментаў, народны сімфанічны, цымбальны і эстрадны аркестры, тры студыі — драматычная, оперная і харэаграфічная, акрабатычны гурток. Да гэтага яшчэ трэба дадаць некалькі самастойных дзіцячых гурткоў. Вось вам, калі ласка, сапраўдная **народная** філармонія як па складу выканаўцаў, так і па характару творчай дзейнасці! Бо хто па тры-чатыры разы на тыдзень прыходзіць у Палац на калектыўныя спеўкі, аркестравыя і танцавальныя рэпетыцыі? Рабочыя і работніцы мінскіх прадпрыемстваў і будоўляў, служачыя розных устаноў, студэнты. Ніхто з іх не збіраецца мяняць раней набытых спецыяльнасцей і пераходзіць працаваць на прафесіянальную сцэну. Шчырая любоў да мастацтва прывяла таленавітых людзей да самадзейнасці.

Стала добрай традыцыяй: штогод праводзіць у Палацы прафсаюзаў дзесяцідзённыя творчыя справаздачы калектываў і салістаў. З таго, што яны паказалі мінчанам сёлета, было нямала цікавага, самабытнага, зробленага з густам і, як кажуць, сумленна. Але разам з тым іншы раз сустракаліся ў канцэртах і менш падрыхтаваныя, невыразныя нумары, не прасякнутыя вялікай чалавечай думкай.

САМАЙ яркай старонкай з усёй шырокай праграмы дэкады з'яўляецца паказ першай буйнай работы опернай студыі Палаца — спектакля «Травіята» Дж. Вердзі. Пра існаванне такой студыі (пакуль адзінай у Беларусі) ведалі нямногія. Яна была створана каля двух год назад вядомым майстрам беларускага опернага мастацтва, народным артыстам рэспублікі Мікалаем Мікалаевічам Сярдобавым. Падабраўшы групу спевакоў-аматараў з 20 чалавек, кіраўнік студыі пачаў руплівa займацца з імі пастаноўкай голасу, асновамі майстэрства акцёра.

Такі падрыхтоўчы перыяд быў вельмі неабходны. Бо стаць салістам нават опернай самадзейнай трупы — справа складаная і не кожнаму яна пад сілу. Трэба навучыцца валодаць вакальнай тэхнікай, умець правільна будаваць музычную фразу, свабодна і пластычна рухацца па сцэне. Усе гэтыя прамудрасці і тонкасці пеўчага мастацтва моладзь пазнае на працягу некалькіх год у сценах музычнага вучылішча і кансерваторыі. А Сярдобаў вымушаны быў за вельмі нязначны тэрмін ліквідаваць у студыйцаў асноўныя дэфекты ў голасе, дыкцыі, навучыць іх плаўна, мякка і асэнсавана спяваць, дамагчыся ад іх праўдзівых сцэнічных паводзін. Сапраўды, нялёгкая задача! Іншы на месцы Мікалая Мікалаевіча, магчыма, махнуў бы на ўсё рукою (бо ніхто ж яго не прымушаў кіраваць студыяй). Але Сярдобаў не з тых, хто баіцца цяжкасцей, ён не расчараваўся ў сваіх задумах. Тым больш, што яго маладыя выхаванцы — таваразнаўца Д. Угоднікава, інжынеры-канструктары Г. Бабаеў і Б. Палякоў, старшы бухгалтар Т. Бялецкая, наладчык А. Пракапенка, слесар В. Чыхматаў, урач М. Затонец, электрык Д. Марозаў, слесар Б. Гурвіч і іншыя, — усё больш разумеючы і адчуваючы, чаго патрабуе ад іх педагог, пачалі прыкметна рухацца наперад, у авалоданні вакальна-сцэнічным майстэрствам.

Так, пераадольваючы розныя перашкоды, пазбаўляючыся сумненняў і расчараванняў, кіраўнік і ўдзельнікі студыі падышлі да асноўнай мэты — работы над опернымі ўрыўкамі і многаактовым спектаклем. Пасля таго, як былі падрыхтаваны асобныя сцэны з «Царскай нявесты», «Пікавай дамы», «Яўгенія Анегіна», «Кветкі шчасця» і маладыя, яшчэ нявопытныя выканаўцы крыху прывыклі да сцэны, упершыню паспрабавалі спяваць пад сімфанічны аркестр, самадзейны калектыў узяўся за пастаноўку «Травіяты». Чаму менавіта «Травіяты»? Таму што гэта адна з шырока-распеўных, меладычных класічных опер, музычны матэрыял якой даволі лёгка засвойваецца пачынаючымі спевакамі, памагае развіваць прыгожы, «кантыленны» гук у часе спявання. Да таго ж ролі большасці дзеючых асоб «Травіяты» ўдала разыходзіліся сярод студыйцаў.

Оперныя партыі самадзейныя артысты рыхтавалі з канцэртмайстрам Я. Марозавай, якая не толькі прывучала выхаванцаў студыі спяваць музычна, з душою, глыбока ўдумваючыся ў змест кожнай арыі, кожнага вакальнага ансамбля, але і звяртала ўвагу на памылкі ў гучанні голасу, дамагалася бездакорнай чысціні інтанацыі.

Уся пастановачная частка лягла на плечы М. Сярдобава. Ён памагаў маладым салістам знайсці правільны сцэнічны малюнак ролі, праводзіў разам з хормайстрам І. Кліёнскім і дырыжорам Л. Саламонікам рэпетыцыі масавых сцэн, у якіх занята харавая капэла Палаца, распрацоўваў з мастаком І. Саціным эскізы тэатральных дэкарацый і касцюмаў. Ды хіба пералічыш усё, што было зроблена рэжысёрам-пастаноўшчыкам! А галоўнае — ён удыхнуў жыццё ў оперную пастаноўку, якая з захапленнем была прынята гледачом.

Спектакль студыйцаў не ўзрушае грандыёзнасцю масавых сцэн (святочны вечар у доме Віялеты ці маскарад у яе сяброўкі Флоры), хоць усё зроблена ў меру ў адносінах мастацкага афармлення і колькасці занятых у іх артыстаў. Ён вабіць іншымі станоўчымі якасцямі: стройнасцю і лаканізмам асобных карцін і мізансцэн, вырашаных пастаноўшчыкам проста, сціпла, без усялякай мудрагелістасці, у строгай адпаведнасці з музычнай драматургіяй оперы. Кідаюцца ў вочы і такія добрыя рысы ў «Травіяце», як ансамблевасць ігры выканаўцаў, іх узаемадзеянне адзін з адным, пастаяннае адчуванне локця свайго партнёра. Бо, шчыра кажучы, у прафесіянальнай трупе з-за таго, што сярод вопытных, спрактыкаваных артыстаў сустракаюцца яшчэ людзі, прасякнутыя духам «прэм'ерства», сябелюбства, рэжысёру часта бывае цяжка паставіць зладжаны ансамблевы спектакль. Оперная ж студыя — цесна згуртаваны, дружны калектыў творцаў - аднадумцаў, якія ўдзельнічаюць у ім не дзеля славы, а з-за любві да мастацтва. Вось чаму і работа іх, пастаўленая, як кажуць, «у адзіным ключы», атрымалася цэласнай, пераканальнай і мэтанакіраванай.

М. Сярдобаў не імкнецца выпукляць і падкрэсліваць тыя моманты ў оперы, якія ў нейкай ступені ўказваюць на нядаўняе мінулае галоўнай гераіні, характарызуюць яе бестурботнае, бессэнсоўнае жыццё ў акружэнні шматлікіх багатых прыхільнікаў жаночай прыгажосці. Што ж, ён мае на гэта рацыю. Бо Дж. Вердзі меў на мэце перш за ўсё праўдзіва і натхнёна расказаць пра трагедыю маладой жанчыны, якая ва ўмовах капіталістычных узаемаадносін паміж людзьмі пазбаўлена магчымасці па-сапраўднаму кахаць і быць каханай і дарэмна спадзяецца на сямейнае шчасце. Вось на раскрыццё гэтай кампазітарскай задумы і накіраваны намаганні рэжысёра-пастаноўшчыка і выканаўцы ролі Віялеты — Д. Угоднікавай.

Выбар салісткі на вядучую оперную партыю трэба прызнаць вельмі ўдалым. Прыемнае лірыка-каларатурнае сапрана Д. Угоднікавай кранае не столькі сілай гуку, колькі незвычайнай задушэўнай цеплынёй, унутранай прывабнасцю і шчырасцю. Самадзейная артыстка не проста старанна выспеўвае ноты, яна натхнёна і музычна выконвае кожную арыю, яна жыве жыццём сваёй гераіні: палымяна кахае і цяжка пакутуе. Пачуццё меры ні на хвіліну не здраджвае спявачцы, якая ўвесь час трымаецца на сцэне натуральна і проста, без пазіравання. Прыгадаем хоць бы сцэну з'яўлення ў дом Віялеты бацькі Альфрэда, які вырашыў «выратаваць» свайго роднага сына ад «любоўных чараў» парыжскай куртызанкі. Стары Жэрмон (Б. Палякоў) спрабуе ўсяляк уламаць маладую жанчыну пайсці на кампраміс са сваімі пачуццямі: назаўсёды парваць дружбу з Альфрэдам, адмовіцца ад асабістага шчасця. І калі Віялета — Угоднікава, ашаломленая бядою, што звалілася на яе, вельмі пакутуючы, згаджаецца, нарэшце, пайсці на здзелку са сваім сумленнем, дык гэтыя пакуты і перажыванні гераіні выяўляюцца не ў нейкіх вонкавых, штучных дэталях ігры актрысы (накшталт заломвання рук і г. д.). Зусім не. Надзвычай усхваляваная, поўная гора і роспачы музычная мова салісткі ў арыі і дуэце з Жоржам Жэрмонам як нельга лепш сведчыць пра цяжкі душэўны стан Віялеты. Дарэчы, тут трэба сказаць, што Б. Палякоў, які валодае прыгожым і мяккім па тэмбру барытонам вялікага дыяпазону, з'яўляецца адным з лепшых партнёраў спявачкі. Ён з глыбокім пачуццём выконвае разам з Д. Угоднікавай дуэт у 2-й дзеі і асабліва натхнёна вядомую арыю «Ты забыў край мілы свой».

У музычным матэрыяле оперы шукалі Д. Угоднікава і рэжысёр М. Сярдобаў сродкаў для правільнага, пераканаўчага раскрыцця вобраза Віялеты. Найбольшага сцэнічнага пераўвасаблення артыстка дасягае ў апошняй дзеі спектакля, дзе адбываецца трагічная развязка.

(Заканчэнне на 4-й стар.).

Беларускі кампазітар С. Аксакаў і саліст радыё і тэлебачання Ю. Смірноў у выніку творчай садружнасці стварылі рад песень, прысвечаных людзям нашых дзён. Апошняя іх работа — цыкл песень аб каханні і сяброўстве на словы П. Прыходзькі, атрымала ад многіх радыёслухачоў цёплыя водгукі.

На гэтым здымку вы бачыце С. Аксакава (справа), які знаёміць Ю. Смірнова са сваёй новай песняй.

Фота А. ДЗІТЛАВА.

АБ МАСТАЦКІМ СЛОВЕ — ПА-МАЙСТЭРСКУ

Д. ФАКТАРОВІЧ

«Партыя, — сказана ў Праграме КПСС, — будзе нястомна клапаціцца аб эстэтычным выхаванні ўсіх працоўных, фарміраванні ў народзе высокіх мастацкіх густаў...» І мільёны людзей у нашы дні імкнуцца да авалодання эстэтычнымі ведамі. Ім павінны дапамагаць у гэтай справе факультэты літаратуры і мастацтва народных універсітэтаў.

Універсітэты культуры маюць ужо немалы станоўчы вопыт. Разам з тым многае ў іх рабоце заслугоўвае крытычнай ацэнкі і абмеркавання. Газета «Літаратура і мастацтва» артыкуламі Б. Клейна, А. Ленсу, А. Мадзіеўскага прыцягнула ўвагу да работы народных універсітэтаў. Нам хочацца таксама выказаць некалькі думак па гэтаму пытанню.

Перш за ўсё трэба сказаць пра вялікую адказнасць, якая кладзецца на людзей, што кіруюць універсітэтамі. Адкрыццё ва універсітэце культуры факультэта літаратуры і мастацтва патрабуе перш за ўсё грунтоўнай арганізацыйнай падрыхтоўкі, дружнай работы аддзяленняў і секцый Таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў, работнікаў культасветустаноў і навучальных устаноў, творчых арганізацый. Між тым, часта бываюць выпадкі, калі звычайны лекторый, работа якога як след не наладжана, чамусьці вырашаюць «перахрысціць» ва універсітэт культуры. Нібы ўся справа ў змене назвы. Ні арганізатарскай падрыхтоўкі, ні прадуманых планаў работы, ні падрыхтоўкі лектарскіх сіл у такіх выпадках па сутнасці няма. Хіба ж можна лічыць нармальным, што ў Добрушы ў двух вялікіх клубах, якія знаходзяцца побач з папяровым камбінатам «Герой працы», лекцыі па літаратуры і мастацтву чытаюцца раз-два ў год? У гэтым вінаваты і настаўнікі Добрушскага раёна, і камсамольскія работнікі, і, нарэшце, секцыя літаратуры і мастацтва Гомельскага абласнога аддзялення Таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў, якая вельмі мала памагае універсітэту культуры ў Добрушы.

Яшчэ раз паўтараю: універсітэт культуры можа існаваць толькі тады, калі Таварыства па распаўсюджванню ведаў, творчыя арганізацыі, навучальныя ўстановы, работнікі культасветустаноў дружна возьмуцца за гэтую справу. Толькі пры такой умове універсітэты здолеюць працаваць па вызначанаму плану. І людзі хутка знойдуць сюды дарогу, бо тут яны будуць далучацца да радасці разумення мастацтва, адчуюць самі, як «мастацкая аснова больш адухавіць працу, упрыгожыць быт і зробіць чалавека яшчэ больш высакародным» (Праграма КПСС).

Б. Клейн выказаў правільную думку, што народныя універсітэты не могуць капіраваць гуманітарныя факультэты звычайных навучальных устаноў. Тэматыка іх лекцый іншая, прыёмы выкладання больш гнуткія, разнастайныя. І зноў, такі нельга прызнаць нармальным, калі секцыі пры абласных праўленнях Таварыства па распаўсюджванню ведаў тую ж самую тэматыку па літаратуры і мастацтву, якая склалася ў лекторыях здаўна, механічна ўключаюць у праграму народных універсітэтаў.

Лекцыі па літаратуры і мастацтву павінны раскрываць перад слухачамі прыроду мастацкага слова, вучыць іх разуменню мастацкай творчасці. Выклікае пярэчанне тэзіс Б. Клейна аб тым, што трэба складаць план чытання лекцый, зыходзячы з магчымасцей. Гэта значыла б заахвочваць разнабой тэматыкі і саматужніцтва мясцовых лектараў, абмежавацца толькі прывычнымі са школьнай парты «вучэбнымі фармуліроўкамі».

Кніга «Асновы марксісцка-ленінскай эстэтыкі», тыя кансультацыі, якія друкуе «Камуніст Беларусі» ў дапамогу універсітэтам культуры, нарэшце, брашуры серыі «Народны універсітэт культуры, факультэт літаратуры і мастацтва», якія выгадна адрозніваюцца ад папярэдніх выданняў Таварыства па распаўсюджванню ведаў, — уся гэтая літаратура можа памагчы нашым універсітэтам культуры ў іх рабоце.

У нас ужо распрацоўваецца прыкладная тэматыка лекцый для народных універсітэтаў, у якой перш за ўсё аддаецца ўвага пытанням адносін мастацтва да жыцця, народнасці і партыйнасці мастацтва. Сюды ж уключаюцца тэмы: што такое рэалізм і як ён развіваецца, у чым наватарства сацыялістычнага рэалізму, у чым радасць чытання мастацкіх твораў, а таксама агляды сучаснай айчыннай і зарубежнай літаратуры і інш. Гэтыя і падобныя да іх тэмы, як паказвае вопыт Мінскага Палаца культуры прафсаюзаў і некаторых клубаў, выклікаюць у слухачоў універсітэта цікавасць і дазваляюць лектару звярнуць увагу на разуменне прыгожага як прадмета мастацтва.

Напрошваецца вывад, што ў народных універсітэтах культуры перавагу трэба аддаваць сучасным тэмам і менш за ўсё захапляцца гісторыка-літаратурнымі. Зразумела, гэта не выключае асобных лекцый, прысвечаных пэўным знамянальным падзеям і датам. Сваё месца ў праграмах народных універсітэтаў павінна заняць творчасць лепшых сучасных пісьменнікаў.

Лектар народнага універсітэта павінен імкнуцца чытаць свае лекцыі па ўзорах майстэрства А. Луначарскага, І. Андроннікава, К. Чукоўскага, Я. Коласа, М. Рыльскага, Ус. Аксёнава.

Патрэбна навучыць слухачоў разумець мастацкае слова. Менавіта тут трэба клапаціцца пра выхаванне густу чытача. Трэба памагчы таму слухачу, які не навучыўся пакуль што адчуваць радасць ад прачытанага мастацкага твора. На гэта ёсць многа прычын, і сярод іх не апошняе месца займаюць прапісныя ісціны тых лектараў, якія заслужана сталі мішэнню эстраднай сатыры.

Мы павінны вучыць чытаць і разумець прачытанае, любіць мастацтва, жыць ім. Трэба прывучыць слухача народнага універсітэта да думкі, што класічныя, сапраўды мастацкія творы чытаюцца не раз і не два ў жыцці, як не раз і не два глядзяць, як узыходзіць сонца, плывуць па вялікай рацэ ці слухаюць песні лесу, з радасцю, шчыра гутараць з блізкім чалавекам. Але наўрад, ці наш слухач будзе перачытваць нанава «Яўгенія Анегіна» ці «Новую зямлю», вершы Я. Купалы ці С. Ясеніна, калі знаёміць яго з гэтымі творамі па сухім, сумным пераказе.

Рэальная літаратурная крытыка «ад жыцця», узорамі якой былі ў свой час артыкулы М. Дабралюбава і М. Чарнышэўскага, такія артыкулы аб вялікім, вечным у мастацтве, як «Аб культурах», «Гісторыя маладога чалавека» (М. Горкі) і «Мадонна» (М. Багдановіч), літаратурна-крытычныя працы К. Федзіна, К. Паустоўскага, С. Маршака, М. Шчаглова, А. Адамовіча вучаць разумець прыгожае. Трэба так выкладаць, каб у чытача раманаў Флабера з'явілася жаданне паглядзець ліст на святло: ці на паперы ўсё гэта напісана, як гэта ў свой час рабіў малады Горкі... Публічная лекцыя ва універсітэце культуры блізкая да публічнага чытання, як разумеў яго М. Гогаль, калі пісаў: «Трэба падзяліць шчыра з паэтам высокае адчуванне, якое напаўняла яго душу; трэба і душой і сэрцам адчуць усякае слова яго — тады ўжо выступаць на публічнае яго чытанне... Сілу гэтую адчуюць усе, і яна зробіць цуд: захвалююцца і тыя, якія ніколі не ўражваліся ад гукаў паэзіі».

Адсюль вынікае, што на публічных лекцыях мастацкае слова павінна заўжды гучаць ясна і выразна.

Першаступеннае значэнне маюць у рабоце факультэтаў літаратуры і мастацтва лекцыі-канцэрты. Аднак, я б зазначыў, што такая практыка, калі лекцыя сама па сабе, а канцэрт сам па сабе — зусім не ідэальная. Наадварот, мы павінны імкнуцца да таго, каб суправаджаць лекцыі чытаннем ці канцэртам у грамзапісе такіх чытальнікаў, як В. Качалаў, Д. Жураўлёў, У. Яхантаў, А. Каонэн і многія іншыя. А такая выдатная пласцінка, як «Галасы пісьменнікаў» з каментарыем І. Андроннікава, так і просіцца для слухання ў якую-небудзь з літаратурных «серад» або ў час размовы пра Горкага, Багрыцкага, Ясеніна ці Маякоўскага.

Напрошваецца парада і саветам універсітэтаў культуры: даручаць мясцовай самадзейнасці, каб яна ілюстравала гадавы курс універсітэта. Між тым, у нас часта канцэрт самадзейнасці ў рэпертуарных адносінах стракаты (хто ў лес, хто па дровы). Безумоўна, Міністэрству культуры трэба забяспечыць факультэты народных універсітэтаў мастацкімі фільмамі на тэмы лекцый. Гэта важная ўмова поспеху.

Заслугоўвае падтрымкі думка Б. Клейна аб рэгулярным асвятленні работы універсітэтаў культуры на старонках друку.

Безумоўна, ён правільна піша, што не нарады работнікаў народных універсітэтаў раз у тры гады, а дзелавы абмен вопытам акажа ім адчувальную дапамогу. Добра было б таксама, калі б былі падрыхтаваны дзве-тры цікавыя тэлеперадачы публічных лекцый па пытаннях літаратуры і мастацтва ў суправаджэнні майстроў сцэны і кіно.

Да многага абавязваюць такія даты, як 80-годдзе з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа. Перш за ўсё трэба падрыхтаваць змястоўныя яркія і цікавыя лекцыі аб творчасці народных пісьменнікаў і чытаць іх перад слухачамі універсітэтаў. Кожную такую лекцыю абавязкова трэба суправаджаць паказам спектакля ці фільма, канцэртам, у якім бы выконваліся творы Купалы і Коласа.

Работу універсітэтаў культуры неабходна значна палепшыць, зрабіць больш разнастайнай і змястоўнай. Усё гэта трэба рабіць у імя стварэння духоўнага багацця эпохі камунізма.

ЗЛАВЕСНЫ ЦЕНЬ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

зрабіла для выратавання хору выкладчыца сярэдняй школы Гранітава — энтузіяст-аматар. Але калі б можна было спяваць пад энтузіязм, а то ж і акампаніятар патрэбен. А ў клубе яго няма. Раённы аддзел культуры абяцаў прысылаць на рэпетыцыю баяніста. Сабраліся адэльскія харысты, чакалі, чакалі, а баяніста няма. Так раз, другі, трэці — і пачаў распадацца хор.

А праз дарогу — касцёл. У ім арган, і не трэба чакаць баяніста з Гродна: ёсць свой арганіст, свой рэгент і свой хор. І не абыякава ставіцца ксёндз да таго, прапускае хто спевы ці не. Вырываючыся са сцен касцёла, гучаць аксамітныя акорды аргана, дрыжаць галасы спевакоў.

Вось і атрымліваецца, што мы самі аддаём у рукі нашых праціўнікаў магутную зброю. Ці доўга гэта будзе працягвацца, ці доўга мы будзем толькі гаварыць пра тое, што нашы клубы павінны стаць асяродкамі вялікай культуры, арсеналамі цудоўнай і магутнай зброі камуністычнага выхавання?!

Адэльскім атэістам абяцала памагчы і Гродзенскае абласное аддзяленне Таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў. Яно таксама падрыхтавала мерапрыемствы, прыслала ў Адэльск нават трох лектараў. Але вынік гэта дало слабы.

Дарогі да рэлігіі ў кожнага веруючага свае. Атэісты павінны ведаць, што прывяло кожнага веруючага да веры, што прымусіла яго пайсці ў малітоўны дом, касцёл ці царкву. Нездарма за апошні час у атэістычнай прапагандзе ўсё больш увагі аддаецца індывідуальнай рабоце з веруючымі, якая прыносіць вялікія вынікі там, дзе іншыя формы нядзейсныя. Гэта цяжкая, але адзіна правільная дарога да перамогі. Ідучы па ёй, можна пазбегнуць многіх непрыемных казусаў, якія былі і ў Адэльску.

Усё было добра на лекцыі выкладчыка фізікі тав. Русакова да таго часу, пакуль ён не прывёў выказванне старажытна-грэчаскага матэрыяліста Ксенафона аб тым, што калі б быкі, коні і львы мелі рукі, дык яны тварылі б багоў па сваім падабенстве: багі ў вобразе быкоў... І тут лекцыю спыніў крык з залы:

— Га! Дык што ж гэта, Ісус з рагамі?

І слухачы, павярнуўшыся да лектара спіною, накіраваліся да выхаду.

Лабавая атака на рэлігію прыносіць мала карысці. Трэба больш разумна, больш гнутка весці атэістычную прапаганду, знаходзіць у кожным выпадку індывідуальны падыход. Ведаюць пра гэта ў Гродна, але яшчэ Гётэ пісаў: «Мала ведаць — трэба прымяняць».

Мы прывыклі гаварыць: «Кадры рашаюць усё». Але вельмі часта і ў гэтай справе словы ў нас разыходзяцца са справай. Мы часам бюракратычна адносімся да людзей, не бачым за вонкавым — сутнасці. Вось, напрыклад, лёс былой старшай піянерважатай Адэльскай сярэдняй школы Эмы Гуравай. Слова «былой» я пішу з жалем.

Закончыўшы Гродзенскі педагагічны інстытут, Эма адмовілася ад работы ў Гродна і сама папрасілася на вёску. Яе накіравалі ў Адэльск. Энергічная дзяўчына горача і разумна ўзялася за справы. Яна разумела, што стварыць піянерскую арганізацыю вось так адразу — немагчыма. Трэба знайсці спачатку шлях да сэрцаў дзяцей, захапіць іх, зрабіць так, каб дзеці палюбілі яе. І Эма дамаглася гэтага. Здаралася Эме паехаць у горад — школьнікі чарадою выходзілі далёка за мястэчка сустракаць яе. Вярталіся разам, з песнямі, радасныя. І неўзабаве першыя школьнікі — дзеці калгаснікаў надзелі чырвоныя піянерскія гальштукі. Праўда, пакуль яшчэ нельга горда прайсціся ў гальштуку па мястэчку, паказацца ў ім дома, але ж гэта толькі пачатак. Э. Гурава настойліва ішла да мэты праз усе цяжкасці і нават праз небяспеку. Аднойчы, вяртаючыся позна ўвечары дадому, яна пачула, што следам нехта крадзецца. Не паспела азірнуцца, як ля галавы, са свістам рассякаючы паветра, праляцеў камень.

Але бандыты не запалохалі Эму. Яна не змагла выстаяць перад іншым ворагам. Імя яму бюракратызм.

Прыехала рэвізія. Прыехала і ўбачыла, што піянеры не ходзяць дадому ў гальштуках. «Як так, — абурылася рэвізія. — Калі піянеры — значыць усё каб па форме! Што? Дома б'юць? А як жа Паўлік Марозаў, а? Хто ж дазволіў у Адэльску выхоўваць з піянераў гэтакіх бесхрыбетных, беспрынцыповых, мяккацелых, наогул, амаль апартуністаў? Гурава? А падаць яе сюды! А прабраць гэтую Гураву!» І «прабралі». Ды не толькі «прабралі», а і прыбралі. З Адэльска прыбралі.

Не хацела Гурава пакідаць дзяцей, якіх палюбіла. Але загад ёсць загад, а ён гаварыў, што Гурава пераводзіцца ў Гродна. З пярэдняга краю барацьбы ў тыл. Паехала Гурава і нараджэнне піянерскай арганізацыі пакутліва зацягваецца. Падзякаваў ксёндз Барташэвіч рэвізіі за нечаканую дапамогу.

Дзе трэба ўладу ўжыць...

У барацьбе супраць цемрашалаў трэба скарыстоўваць не толькі лекцыі і ўгаворы, але і іншыя метады, пра якія, на жаль, часта забываюцца.

У школьным гуртку мастацкай самадзейнасці займалася Маша Звяржэвіч. І мала хто ведаў, чаго ёй гэта каштавала. Маша выхоўвалася ў бабулі — фанатычнай старой каталічкі. «Сёння, на сцэне выступаеш, — крычала бабуля, — а заўтра і да грэху нядоўга — у гальштуку дадому з'явішся!» І біла ўнучку. Напярэдадні Дня канстытуцыі дзяўчынка прыбегла ў школу ўся ў крыві: бабуля кулакамі спрабавала не пусціць яе.

— Не будзеш выступаць на іх свяце, піянерская тля. Не будзеш!

Але Маша выступіла. Яна пайшла ад бабулі спачатку да Гуравай, а потым доўгі час жыла ў сям'і дырэктара школы Мікалая Сямёнавіча Цішчанкі. Але жыць у Адэльску дзяўчынцы было проста немагчыма: за ёй ганяліся амаль на кожным кроку — хоць на вуліцу не паказвайся... Папрасілася Маша ў школу-інтэрнат, дванаццаць дзён пражыла ў Гродна, пакуль сваякі проста не выкралі яе адтуль і не вярнулі ў Адэльск. Доўгі час трымалі

ДЫПЛОМ ЗА ЛЕПШЫЯ СПЕКТАКЛІ

У сталіцы нашай радзімы Маскве закончыўся прагляд лепшых спектакляў тэатраў юнага гледача і тэатраў лялек краіны. Агляд быў прысвечаны 40-годдзю піянерскай арганізацыі. Нядаўна журы падвяло вынікі агляду і ўзнагародзіла лепшыя тэатральныя калектывы. Сярод узнагароджаных дыпломам другой ступені — беларускі Тэатр юнага гледача, які паказаў спектаклі «На граніцы» В. Белазёрава і «Рэвізор» М. Гогаля.

Пасля паспяховых выступленняў у Маскве беларускіх артыстаў запрасілі да сябе гледачы Львова. Калектыў тэатра выехаў на гастролі ў братнюю Украіну. Па львоўскім тэлебачанні будуць паказаны спектаклі «На граніцы» В. Белазёрава і «На хвалях Серабранкі» І. Козела.

ЦІКАВЫ ДЫСПУТ

Работнікі бібліятэкі Палаца культуры завода «Гомсельмаш» правялі сярод заводскай моладзі дыспут на тэму «Ці гатоў ты жыць пры камунізме?». На дыспуце выступілі старэйшы рабочы завода, зараз пенсіянер С. Еўтушэнка, вучаніца падшэфнай школы № 12 Г. Панчанка, загадчыца бібліятэкі заводскага Палаца культуры Н. Шамшурава і іншыя.

НА БРАТНЯЙ МОВЕ

У дзень 30-годдзя літаратурнай дзейнасці Янкі Купалы ўкраінскія пісьменнікі пісалі: «Янка Купала такі ж блізкі, такі ж родны для Савецкай Украіны і іншых братніх рэспублік, як і для Савецкай Беларусі. Мы любім яго цудоўныя песні, мы многа чаму вучымся ў Янкі Купалы — нашага друга, старэйшага майстра, «інжынера душы» першага рангу» («Дніпро», № 7, 1952).

Украінская савецкая пісьменніцкая заўсёды высока цаніла беларускага песняра, з любасцю і павагай адносілася да яго творчасці. Асабліва сардэчная дружба завязалася паміж Янкам Купалам і літаратарамі братняй Украіны, калі вялікая група іх наведала ў 1928 годзе сталіцу Савецкай Беларусі. Яна значна больш замацавалася ў час сумеснай працы над украінскім выданнем паэмы Янкі Купалы «Над ракой Арэсай». Пераклад быў даручаны паэту Тарасю Масэнку, а радагаваць пераклад ахвотна згадзіўся Паўло Тычына.

Дарэчы, пазней, у 1947 годзе, над перакладам гэтай паэмы працаваў і Максім Рыльскі. Апошні раздзел паэмы, надрукаваны ў кнізе «Беларуская савецкая паэзія» (1947, Кіеў), дадзены ў яго перакладзе.

У савецкі час першы твор Янкі Купалы з'явіўся на Украіне ў перакладзе Паўло Тычыны. Гэта быў верш «Як цвіла каліна ў лесе», дзе, як адзначае паэт Тарась Масэнка, гэта быў «своеасаблівы вольны пераклад беларускага лірычнага верша, але па настрою вельмі блізкі да арыгінала. У ім зліліся моцныя галасы паэтаў двух братніх народаў — Я. Купалы і П. Тычыны».

За Паўлам Тычынай выступіў Максім Рыльскі з перакладам верша Янкі Купалы «Вясна на вясне».

У 1929 г. ва ўкраінскіх часопісах і газетах з'явіўся шмат перакладаў з беларускай мовы, у тым ліку і твораў Янкі Купалы. Прычым асобныя яго вершы друкаваліся адразу ў некалькіх перакладах і ў розных газетах і часопісах.

Так, напрыклад, верш «А хто там ідзе?» (пад назваю «Ой, хто ж там ідзе?») упершыню друкуецца ў харкаўскім часопісе «Плуг» у 1923 г. (пераклад быў зроблены С. Пілпенкам). Затым — у літаратурным альманаху «Нова Білорусь» і выбраных творах Янкі Купалы ў выданнях 1937 г., 1947 г., 1953 г. і г. д.

У 1937 годзе выйшла першая кніга «Выбраных твораў» Янкі Купалы на ўкраінскай мове. Над перакладамі працавалі маладыя тады паэты Тарась Масэнка, Пятро Дарошка, Мікола Нагнібеда, Сцяпан Крыжаніўскі, Ігар Муратаў і Арой Капштэйн. У аднатомнік увайшлі лірычныя вершы ў перакладзе С. Крыжаніўскага і П. Дарошкі, М. Нагнібеда разам з А. Капштэйнам пераклалі паэму «Магіла льва», І. Муратаў — паэмы «Зімою» і «Безназоўнае». У гэту кнігу была ўключана і паэма «Над ракой Арэсай», якая выйшла яшчэ ў 1936 годзе асобным выданнем.

Аб гэтым аднатомніку вельмі добра адазваўся сам Янка Купала. Пры сустрэчы з украінскімі пісьменнікамі ў Грузіі, дзе Янка Купала быў на святкаванні 750-годдзя паэмы Шота Руставелі «Віцязь у тыгравай шкуры», ён сказаў, што «адбор твораў для зборніка зроблены ўважліва. У кнігу ўвайшлі якраз тыя творы, якія я найбольш люблю сам». Калі паэт гаворыць, што кніга выдадзена з такою любоўю, з такою увагай, што ён нават захапіў з сабою з паўдзесятка экзэмпляраў, каб паказаць таварышам, як добра выдае Украіна творы не толькі сваіх, але і суседніх братніх пісьменнікаў.

Хочацца адзначыць, што пры рабоце над перакладамі ўкраінскія пісьменнікі заўсёды раіліся з Я. Купалам, прыслухоўваліся да яго парад і заўваг. Так, у адным з пісем да Янкі Купалы Паўло Тычына пісаў: «Дарагі Іван Дамінікавіч! Маю да Вас такую просьбу. Ці не прыехалі б Вы да мяне на дзень-два ў Харкаў. Гасцем будзеце дарагім. Справа вось якога характару: я, нарэшце, скончыў складанне Вашай кнігі ва ўкраінскіх перакладах. Кнігу павінен аддаць у выдавецтва, і таму хацелася б з Вамі апошні раз прагледзець яе, а можа што-небудзь і выправіць, выкрасліць, растлумачыць. Справа, гэтага, трэба будзе пастаць дата, зрабіць размяшчэнне самых вершаў. Пераклад зроблены з 3000 радкоў...»

Купалаўскія дні на Украіне адзначаюцца заўсёды вельмі шырока. У часопісах, а таксама ў цэнтральных, абласных і раённых газетах выдатныя ўкраінскія пісьменнікі і крытыкі змяшчаюць цікавыя артыкулы і нататкі, прысвечаныя Янку Купалу. Цяжка знайсці на Украіне паэта, які не адгукнуўся б на паэзію Янкі Купалы сваім вершам.

Аб шырокай папулярнасці Янкі Купалы на Украіне сведчыць і той факт, што вядомы ўкраінскі верш аб «Лесе» перайшоў ва ўкраінскі фальклор. Ён быў запісаны амаль без змен у адным з калгасаў Ніжыншчыны, як узор вуснай народнай творчасці.

Газета «Радянська Житомирщина» пісала 8 ліпеня 1952 года:

«Есць паэты, якім выпала шчаслівая доля стаць выразнікамі думак і спадзяванняў народных, паэзія якіх стала здабыткам іншых народаў і ўсё ж з часам набывае ўсё большую творчую і гістарычную вядомасць».

Гэтыя словы цалкам і поўнасцю адносяцца да Янкі Купалы, творчасць якога стала здабыткам іншых народаў і ў першую чаргу, суседняга ўкраінскага.

Т. ТАРАСАВА.

Самадзейны драматычны калектыў Гродзенскага педагагічнага інстытута, які носіць імя Янкі Купалы, паставіў на сваёй сцэне п'есу народнага паэта «Прымакі».

На здымку — сцэна са спектакля. Ролі выконваюць (злева направа): Максім Кутаса — І. Асавіна, Кацярына — Л. Кавалёва і Даміцыя — А. Канавега.

Фота Г. БЫЛЕЎСКАГА.

І ў далёкім Саратаве...

Імя Янкі Купалы шануюць не толькі ў Беларусі. Прыгадваю, як у пачатку 1941 года саратаўская газета «Коммунист» змясціла невялікую, але вельмі шчырую рэцэнзію Ю. Арцем'ева на «П'есы» Янкі Купалы ў перакладзе на рускую мову. Аўтар з захапленнем пісаў аб драме «Раскіданае гняздо», у якой (паводле яго слоў) «з выключнай сілай», «праўдзіва і драматычна» паказана абяздоленне беларускага сялянства дарэвалюцыйнага часу. Аўтар рэцэнзіі піша: «У адзінстве народа — заруха перамогі, поспех рэвалюцыі, — вось ідэя драмы. Ярка і глыбока напісаныя, сапраўдныя рэалістычныя вобразы п'есы, насычаныя лірызмам і драматызмам, пафасам і фальклорам — выдатныя рысы «Раскіданага гнязда».

Працавала я ў той час у Саратаве і, прачытаўшы рэцэнзію, вырашыла паслаць яе Янку Купалу. Выразка гэтай рэцэнзіі з прывітаннем ад землякоў з прастораў Волгі была накіравана Янку Купалу без подпісу і без зваротнага адраса. Але паэт здагадаўся, хто быў адрасатам, і шчыра адгукнуўся з Масквы, куды ён прыехаў атрымліваць Дзяржаўную прэмію. Яго пісьмо ад 10 красавіка 1941 г. захавалася ў адрасата ў Саратаве.

Працуючы ў бібліятэцы, мне даводзілася назіраць, што творы Янкі Купалы, як і Якуба Коласа, знаходзілі свайго чытача і ў далёкім Саратаве.

У 1942 годзе, цяжкім годзе вайны, збіраліся мы адзначаць 60-годдзе з дня нараджэння Янкі Купалы. У той час у Саратаве працавала Украінскае радыё. Супрацоўнікі радыё даведаліся, што я з Беларусі і знаёма з Янкам Купалам. Яны папрасілі ўдзельнічаць у юбілейнай радыёперадачы, пра творчасць Янкі Купалы. Я ахвотна згадзілася. Артыст з радыё, які павінен быў чытаць вершы Янкі Купалы, прасіў мяне праслухаць выкананне і выправіць яго.

Але аднойчы, на дарозе на работу, я пачула з рэпрадуктара знаёмае і дарагое імя Янкі Купалы. Гэта было паведамленне аб яго трагічнай смерці.

Нашы выступленні ў той дзень былі як бы вянком нашаму песняру Беларусі.

Ю. БІБІЛА.

ЯШЧЭ АДНА РАЗГАДКА

Ёсць у Янкі Купалы невялікі верш:

Вяртаюцца з выраю жоравы, гусі
Да зборных гнёзд на палях Беларусі;
Як «бежанцы» тыя, ганяны тугою,
Да роднага краю плывуць чарадою.
А думы маркотна, а думка не бачыць,
Як птушка і тая аўчынай маячыць...
Мне з выраю птушкай, а думы а вырай
Ляцела б, ляцела, а шчыра, так шчыра!

Ва ўсіх выданнях твор датуецца 1922 годам.

Нядаўна мне выпадкова ўдалося ўстанавіць сапраўдную дату напісання.

У час паездкі ў Ленінград я наведала сям'ю мастака Д. Полазава, добрага знаёмага Янкі Купалы. Мяне цёпла сустрэлі дачка і сын мастака. Яны расказалі многа цікавага пра дружбу Дзмітрыя Міхайлавіча і Івана Дамінікавіча.

З 1914 па 1922 год сям'я Полазава жыла ў Мінску. Пасля 1917 года з ёю зблізіўся Янка Купала. Янка Купала бываў у іх доме, гуляў у шахматы з гаспадаром.

Аднойчы 15-гадовая Люся (так звалі дачку Полазава — Алену Дзмітрыеўну) папрасіла Янку Купалу напісаць ёй у альбом які-небудзь верш. Паэт напісаў дзяўчынцы на памяць вось гэты прыведзены раней верш з адзнакай: «У альбом п. Люсі Полазавай».

Напісаны верш не ў чатыры, а ў дзве страфы. Замест слова «тугою» напісана — «тужбою». Унізе «Менск 29/IV-21 г. Янка Купала».

Рукапіс гэтага верша з іншымі матэрыяламі Алена Дзмітрыеўна любоўна перадала Літаратурнаму музею Янкі Купалы.

Я. РАМАНОЎСКАЯ.

500-ы

У суровыя гады Вялікай Айчыннай вайны на сцэне Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы быў пастаўлены спектакль «Паўлінка» па п'есе Янкі Купалы. І вось каля 20 год ідзе ён на сцэне. Яго бачылі сотні тысяч гледачоў нашай вялікай краіны. Артысты паказвалі яе ў Томску, Маскве, Кіеве, Адэсе, у гарадах Польскай Народнай Рэспублікі. На ўсё жыццё запомніліся гледачам вобразы, створаныя Г. Глебавым, Б. Платонавым, Л. Ржэцкай, Ул. Дзядзюшкам, Р. Кашэльнікавай, В. Пола і іншымі.

Днямі адбылася 500-я пастаноўка «Паўлінкі», якая была прысвечана 80-годдзю з дня нараджэння Я. Купалы. Мінскія гледачы, як і заўсёды, цёпла сустрэлі цудоўны спектакль.

НАШ ПЕРШЫ СПЕКТАКЛЬ

Сёлетні год асабліва для ўсяго беларускага народа: спаўняецца 80 гадоў з дня нараджэння незабыўнага Янкі Купалы. Купала — вялікі песняр нашага народа, выразнік дум і спадзяванняў працоўных сялян. І я радасна раз бачыць і адчуваць, што слова яго ведома ва ўсіх куточках нашай радзімы і нават далёка за яе межамі. Вось чаму з нейкім асаблівым хваляваннем успамінаю, як упершыню пачуў і блізка пазнаёміўся з магутным словам нашага песняра.

1920 год. Скончылася нямецкая і белапольская акупацыя. Расчыніліся дзверы школ. Мяне прызначылі тады загадчыкам Поблінскай пачатковай школы Глускага раёна. Сяляне дружна памагалі рамантаваць будынак школы, рыхтавацца да заняткаў.

Вырашылі мы арганізаваць драматычны гурток. Запісалася шмат моладзі. Былі тут і вясковыя музыкі, і спевакі. Зрабілі сцэну. Дружна ўзяліся гурткоўцы за падрыхтоўку «Паўлінкі» — спектакля, першага за ўсё жыццё вёскі. Рыхтавалі спектакль больш двух месяцаў. Загадчык чытальні Сугака выконваў ролю пана Быкоўскага, настаўніца А. Сеўрук — ролю Альжбеты.

Спектакля чакалі ў вёсцы ўсе: старыя, моладзь і дзеці. Усе жадаючыя не маглі ўмясціцца ў залі. Людзі стаялі на вуліцы, запоўнілі калідор, а дзеці лезлі пад вокны. Мы абяцалі, што кожную суботу будзем паказваць «Паўлінку». Сваё абяцанне стрымалі.

Чутка аб нашым «тэатры» хутка разышлася. Паглядзець «Паўлінку» ехалі і ішлі людзі з навакольных вёсак.

Поспеху спрыяла ўдалая ігра выканаўцаў. Мне самому даводзілася тады быць і рэжысёрам, і артыстам. Асабліва ўдала выконваў ролю пана Быкоўскага загадчык чытальні Сугака. З такім жа поспехам сыграны былі ролі Паўлінкі, Альжбеты і іншых герояў п'есы.

М. КУРЦЭВІЧ.

дзяўчынку пад замком, не выпускалі нават на вуліцу, і змрочны цень паглынуў дзіця. У яе вачах касцёл аказаўся мацнейшы. Дзіця знявечылі.

Хто вінаваты ў гэтым? Чаму адпаведныя органы не ўмяшаліся, не абаранілі Машу, не выратавалі яе? Чаму не зважае правасуддзе, у распараджэнні якога ёсць законы, здольныя вырваць Машу з ценю касцёла і адкрыць перад ёю дзверы школы-інтэрната? Гэта было б добрым урокам цемрашалам.

Мы маглі б нагадаць таварышам з гродзенскай пракуратуры і яшчэ адзін выпадак, які астаўся без іх увагі. Гэта было ўлетку 1960 года. Т. Пелудзь танцавала разам са сваімі сяброўкамі ў адэльскім клубе. Музыка, жарты, смех. Як добра кружыцца ў вальсе і марыць, марыць і марыць... І раптам над самай галавою дзяўчыны пачулася самая агідная лаянка: «Камсамольская ты..., на, атрымлівай!» Не паспела дзяўчына апамятацца, як нехта з сілаю стукнуў яе кулаком па твары, з якога яшчэ не паспела сыйсці ўсмешка. На нейкае імгненне ўсё замерла, як у спыненым кадры кіно, а потым некуды паплыло, пахіснулася падлога. Сяброўкі падхапілі дзяўчыну...

Болю не было, быў сорам, горыч і вялікая, вялікая крыўда. За што? Глытаючы кроў, закрыўшы твар рукамі, яна кінулася ў ноч, у цемру. Услед гнаўся той жа п'яны голас: «То-та ж, будзеш ведаць, пся крэў».

Магчыма, пракуратуры цікава ведаць, чый гэта голас? Адкажам — шафёра Т. Шупіцкага. Як ні дзіўна, але ён астаўся не пакараны.

Ці доўга будзем мы хадзіць вакол цемрашалаў, зазіраючы ім у вочы: а ці не пакрыўдзілі мы вас чым-небудзь? Ці доўга будзем бяздушна маўчаць і бяздзейнічаць, калі яны калечаць душы тысяч людзей — тых самых, пра якіх мы так часта гаворым: ім жыць у камунізме.

* * *

Упарта, са злосцю змагаецца старое. Яно пагражае, спрабуе запалохаць, яно крычыць ноччу ў акно новай піянерважатай: «Уцякай, пакуль цэлая, а то павесім на гэтай чырвонай анучы». Пагражае, але адступае. Першыя піянеры, камсамольцы — першыя ластаўкі перамогі новага. Не даюць бацькі паступаць у камсамол дома, моладзь робіць гэта, калі выязджае з Адэльска, і вяртаецца ў адпачынак, на канікулы, з камсамольскімі значкамі на грудзях. Касцельны цень траціць над імі сваю ўладу. Чатыры разы пасылаў ксёндз па Івана Будрэвіча, які вярнуўся з арміі. Не пайшоў Іван: «Мне няма чаго рабіць у касцёле, нам не па дарозе». Моладзь у Адэльску ўсё больш і больш разумее: ёй не па дарозе са старым, яна пераходзіць у новы Адэльск.

Ідзе ломка старых звычак, традыцый. Лёд, які нагрувашчваўся з пакалення ў пакаленне, рушыць. Бацькі большасці школьнікаў ужо не супраць таго, каб іх дзеці насілі гальштукі. Вось толькі як жа тады з касцёлам?

— Дазвольце піянерам хадзіць у касцёл — усе будуць піянерамі, — гавораць нам у Адэльску.

Вясёлая карцінка. Стаяць цэлым атрадам на каленях перад распяццем піянеры Адэльска і на заклік ксяндза рыхтавацца да «царства «нябеснага» дружна адказваюць: «Заўсёды гатовы!»

Не, новае пакаленне не можа расці на каленях, ісці ў будучыню на карачках, калі ў неба ляцяць касмічныя караблі! Гэта немагчыма.

Мы выязджалі з Адэльска раніцаю. Палымнеў усход. Сонца, толькі што падняўшыся з-за гарызонта, шчодра палівала сваімі праменнямі шырокія калгасныя прасторы. А праз усё мястэчка доўгай чорнай паласою ляжаў цень касцёла. Гэты цень яшчэ вялікі, у яго палоне яшчэ многа людзей, але мы ведаем: чым вышэй ходзіць сонца, тым карацейшы цень. Хутка не будзе яго і ў Адэльску.

Так хацелася б мне закончыць гэты расказ. Хацелася б, але... Многа яшчэ прыносіць людзям гэты змрочны цень і слёз і гора, многа яшчэ з яго віны крывавых ран, і многа-многа трэба зрабіць, каб сонца новага свята асвяціла кожнаму Адэльскі...

Сярод кніг

ПРАЎДА ЖЫЦЦЯ

Павел ДЗЮБАЙЛА

Чым больш чула і ўдумліва ставіцца пісьменнік да востра надзённых, хвалюючых праблем сучаснасці, тым больш мастацкай праўды і праблемнасці і ў яго творах аб мінулым. Гэта не азначае, што пісьменнік можа «мадэрнізаваць» мінулае, «прыпісваць» думкі, погляды чалавека 60-х гадоў чалавеку мінулых часоў. На псіхалогіі кожнага пакалення ляжыць адбітак пэўнага часу, канкрэтна-гістарычных абставін.

Раман І. Мележа «Людзі на балоце»[1] — твор аб усталяванні новага жыцця на Палессі ў першыя гады Савецкай улады. Тэма гэтая не новая для беларускай літаратуры. І тым не менш раман І. Мележа чытаецца з неаслабнай цікавасцю ад пачатку да канца. Яго прывабнасць — у глыбока праўдзівым адлюстраванні жыцця беларускай вёскі, у рэальнай праўдзе шматгранных характараў, у імкненні пісьменніка паказаць поступ гісторыі праз асабісты лёс простых людзей працы.

І. Мележ пераканаўча паказаў на прыкладзе вёскі Курані, якая знаходзілася сярод бязмежных палескіх балот, як паступова і няўхільна на Палессе прыходзіць і ўсталёўваецца новае, савецкае, як яно перамагае ў барацьбе з класавым ворагам, з забабонамі, рэлігійным дурманам, гістарычна абумоўленай заскарузласцю.

Выключная ўвага да побыту не прыводзіць пісьменніка да натуралістычнага бытапісальніцтва, да захаплення этнаграфізмам. Сцэны і эпізоды, напоўненыя яркім этнаграфічным зместам (касьба, жніво, малацьба, калядныя вечары, калядная і вясельная абраднасць і г. д.), дапамагаюць пісьменніку ўсебакова адлюстраваць праўду тагачаснага жыцця.

Ёмістасць сацыяльна-бытавога рамана І. Мележа не толькі ў шматпланавасці, а і ў эпічным паказе герояў, у глыбокім раскрыцці іх духоўнага свету.

У цэнтры рамана — лёс юнака Васіля Дзятліка. З тонкім, паэтычным пранікненнем у псіхалогію юнака, які ўпершыню адчуў сябе сталым, гаспадаром, І. Мележ малюе характар Васіля. Вось у пачатку рамана даецца апісанне збораў на сенакос. Незвычайнасць моманту адчуваецца ва ўсім: у асаблівай увазе да Васіля з боку яго маці і дзеда, у паводзінах самога героя. Са святочнай урачыстасцю абганяў Васіль падводу суседа, едучы на сенажаць. «Неўзабаве яны дагналі Чарнушкаў. Можна было б ехаць за імі, аддаючы знак пашаны дзядзьку Цімоху, як старэйшаму, і, можа, у іншых абставінах Васіль так і зрабіў бы, але побач з дзядзькам сядзела задзіра Ганулля, яго дачка, Васілёва равесніца. Гэтая задзіра ў апошні час Васілю проста жыць не давала, пры кожнай сустрэчы, калі б ні трапіўся ён — смяялася ці нават здзекавалася з яго... І гэтак абыходзіцца з ім, з чалавекам самастойным, гаспадаром!»

Адчуванне сваёй сталасці, фізічнай сілы, радасці працы ні на мінуту не пакідаюць юнака. «Расставіўшы па-мужчынску ногі, моцна ўпінаючыся ў грунт, ён размашыста правёў касой, і трава шыркнула, паслухмяна лягла злева акуратнай купкай. Ён правёў другі раз, трэці, трава злева стала выцягвацца ў вільготны зялёны рад... Праўду кажуць, што касіць — справа не абы якая, мужчынская справа, тут трэба і сіла, і спрыт, умець трэба. Але ў Васіля ўсё гэта ёсць. Глядзіце, як ладна шыркае ў яго каса, як кладзецца, даўжэе рад!» Праца асэнсоўваецца І. Мележам як эстэтычная катэгорыя прыгожага, як велічная сіла жыцця, аснова фізічнай і маральнай сілы герояў.

Пісьменнік паэтызуе працавітасць сваіх герояў, іх любоў да роднай зямлі, непасрэднасць і крыштальную чысціню першага юнацкага кахання, знаходзіць яркія фарбы і дэталі, каб паказаць душэўную прыгажосць чалавека працы. На сенажаці зарадзілася першае каханне Васіля да Ганны Чарнушкі. Васіль у інакшым святле, як бы ўпершыню, убачыў Ганулю. «Жылі побач, бегалі з другімі на выган, пасвілі жывёлу, колькі гадоў бачыў між іншых і не ведаў, не здагадваўся, хто такая Ганна. І нечакана пасля вечара на лузе адкрылася ўсё, і, убачыўшы, адчуўшы такое, збянтэжаны, уражаны, стаў як сам не свой. Свет як бы перайначыўся адразу. Ён быў цяпер поўны цудаў і радасці, незвычайны свет, — і ўсе цуды і радасць у ім тварыла Ганна». Каханне, для выражэння якога ў герояў не знаходзілася слоў, азарыла іх душы чароўным святлом. Пісьменнік у плане мастацкага паралелізму апісвае рабіну ля хаты, якая закрасавала гронкамі агністых ягад, і прыгажосць дзяўчыны, да якой прыйшлі сталасць, каханне. «І неспадзявана адбылося незвычайнае: ціхая, нявідная, у жніўеньскім росквіце рабіна заружавела, зазырчэла яркім, кідкім хараством, гарачым полымем агністых гронак. І не адны вочы, не абыякавыя, не ачарсцвелыя ў жыццёвых пакутах да хараства, глядзелі здзіўлена, зачаравана: «Глядзі ты!»... Як тая рабіна, цвіла ў гэтае лета Ганна. Яшчэ, здаецца, учора была гарэза, падлетак, а вось ужо, глядзіце — у самай добрай пары дзяўчына, у самай красе сваёй! Калі толькі вырасла!»

І. Мележ не «мадэрнізуе» сваіх герояў, ён ні на мінуту не забывае, дзе і ў які час яны жывуць. Цяжкая псіхалагічная спадчыннасць праклятага мінулага выяўляецца ва ўсім складзе думак герояў, ва ўсіх іх учынках. Калі бядак Грыбок папрасіў у Васіля лыжку мёду для хворага дзіцяці, Васіль не даў, хоць мёду трохі і было. Глыбока захаваная чалавечнасць падказвала яму, што трэба даць, але неадчэпныя думкі аб хлебе, які патрэбна было купіць, прадаўшы мёд, стрымалі яго («Надаешся кожнаму! А што на кірмаш павязеш,..»). Бандыты з атрада Маслака прымусілі Васіля, пагражаючы зброяй, весці іх да «камітэтчыка» Грыбка. Васіль паказаў хату Грыбка, хоць камітэт збіраўся і яго надзяліць зямлёй. Калектыўнае будаўніцтва грэблі праз балота для Васіля — справа «казённая», на якой можна было б зарабіць. І тым не менш ён старанна працуе на грэблі. Праца для героя — аснова жыцця. Душэўная супярэчлівасць сведчыць не аб «расшчэпленасці» характару, а аб яго шматграннасці, бо пісьменнік пераканаўча раскрывае вядучыя, вызначаючыя рысы характару, абумоўленыя канкрэтна-гістарычнымі абставінамі, самім жыццём.

Паступова, часта яшчэ падсвядома, стыхійна Васіль пачынае разумець рэвалюцыйную праўду, аб якой гаварыў старшыня валвыканкома Апейка: «Хочацца, што б за вас усё рабілі, а самі і за сябе пастаяць не хочаце!»

І Васіль смела выступіў на сходзе за перадзел зямлі, самавольна паехаў араць зямлю кулака Глушака. Праўда, гэта быў яшчэ толькі бунтарскі выклік адвечнай несправядлівасці, а не свядомы, законны акт, права на які дала Кастрычніцкая рэвалюцыя.

Барацьба новага са старым у свядомасці герояў асабліва ярка паказана праз адносіны Васіля і Ганны. Насуперак сваім шчырым пачуццям кахання да Васіля Ганна выходзіць замуж за ненавіснага кулацкага сына Яўхіма Глушака. Чаму? Бацькава воля, улада багацця?

Улада грошай, зямлі, рэлігійны фанатызм пастулова здавалі свае ключавыя пазіцыі, яны не сыгралі такой ролі ў лёсе Ганны, як, напрыклад, у лёсе Зосі Прыдатнай з рамана Ц. Гартнага «Сокі цаліны». Ганна выйшла замуж за Яўхіма перш за ўсё з-за глыбока абражанага пачуцця чалавечай годнасці. Па вёсцы хадзілі плёткі, што яе згвалціў Яўхім. І ім паверыў нават каханы Васіль. Неразумнае, бязвольнае рашэнне, згода выйсці замуж за Яўхіма — гэта своеасаблівая помста Васілю, усяму таму, што вякамі прыніжала, гняло годнасць жанчыны.

І. Мележ паказаў карэнныя, рашаючыя зрухі характараў герояў, выявіўшы ў іх усё значнае, істотнае, намеціў кірунак іх развіцця да свайго лагічнага завяршэння. Праўда, жыццёвыя ідэалы многіх з герояў яшчэ і не выйшлі за межы індывідуалістычных мар аб уласным узбагачэнні. Ненавідзячы Глушакоў, Васіль хацеў даказаць, што і ён стане такім жа багатым. «Пачакайце, прыйдзе час — пабачыце, хто такі ён, Дзятлік Васіль!

Пабачыце, усе пабачыце! Будзе гэта! Будзе яго пара!.. Ён узнімецца, пабачыце!.. Гумнё снапамі наб'е! Кароў завядзе! Не адну, — тры, пяць! Стаенніка завядзе! Такога, што Корч пазелянее ад злосці!.. Толькі б перадзел зрабілі!»

Не адступаючы ад гістарычнай праўды, І. Мележ паказвае вобразы міліцыянера Шабеты, начальніка міліцыі Харчова, пасвойму сумленных, адданых справе рэвалюцыі людзей. Няўвага да канкрэтнага чалавека, да савецкай законнасці, стыль работы, які ярка характарызуецца ў выказванні Харчова («Што б ні зрабіў — па ўсёй строгасці! Як у рэвалюцыю!..»), асуджаюцца ў рамане, ім супрацьстаіць сапраўдны гуманізм, справядлівасць старшыні валвыканкома Апейкі.

Гістарычная верагоднасць уласціва і для шматгранных характараў адмоўных герояў І. Мележа. Кулак Халімон Глушак, празваны Карчом, не толькі эксплуататар, скнара, але і працаўнік. Да знямогі прымушае ён працаваць падзённікаў, парабка, жонку, сыноў, але і сам працуе не менш за іх. Разбэшчанаму Яўхіму, які загубіў жыццё дзяўчыны Хадоські, уласцівы сапраўдныя пачуцці кахання да Ганны, хоць яны часам выражаюцца і ў дзікіх выхадках нахабніка.

Канкрэтна-гістарычны падыход пісьменніка да жыцця і чалавечай сутнасці выяўляецца не толькі ў праўдзівым паказе характараў, але і ў масавых сцэнах, у раскрыцці настрою мас. Вось на сходзе сяляне абмяркоўваюць пытанне аб будаўніцтве грэблі праз балота:

«— І без таго, як уюн, круцішся!

— Не мела, грэц яго, баба клопату!..

— Столькі сілы ўняць! Нерарвацца!

— Коней замучыць!

. . . .

— Няхай той робіць яе, каму трэба!

— Не мужыцкая ето справа!

— Уласці трэба, няхай і будуе!

— Жылі, тым часам, і так! І нічога!»

«...Так ужо вялося — усякая новая справа выклікала тайнае ці ўяўнае недавер'е. Нібы загадзя вядома было, што нехта на гэтым добрым неяк выйграць мяркуе, нехта іншы, а не яны... не за дзень, не за год урасла ў людскія душы гэтая падазронасць — не за дзень і за год выкараніш яе».

Ламаліся векавыя ўстоі, узнікалі новыя сацыяльна-эканамічныя сувязі, складваліся новыя маральна-этычныя ўзаемаадносіны сярод працоўнага сялянства. Сіла новага, калектыўнага ярка раскрыта ў сцэнах завяршэння будаўніцтва грэблі, святкавання першай перамогі над багнай.

Носьбітам новага, перадавога, савецкага, светлых мар і ідэалаў аб калектыўнай вольнай працы з'яўляецца Міканор, камсамолец, былы малодшы камандзір Чырвонай Арміі. Вобраз Міканора «прыўзняты» над іншымі вобразамі. Але гэта абгрунтавана. Міканор прайшоў вялікую школу выхавання ў арміі. Вярнуўшыся дадому, ён другімі вачыма глянуў на вясковае жыццё, рэзка ўбачыў вясковую заскарузласць, бескультур'е (адсутнасць лазняў, школы, чытальні і г. д.). У Міканора яшчэ нямнога аднадумцаў у барацьбе супраць рэлігійнага дурману, забабонаў, але яго мары аб калектыўнай працы, асушцы балот, яго імкненні і практычная работа (кіраўніцтва будаўніцтвам грэблі) праўдзіва адлюстроўвалі абуджэнне перадавых сіл на вёсцы, прагрэсіўныя тэндэнцыі яе развіцця.

Пісьменнік тонка разумее псіхалогію сваіх герояў, шырока карыстаецца мастацкімі прыёмамі самараскрыцця характараў, часта ўводзіць у апавяданне няўласна-простую мову, унутраныя маналогі герояў. Няўласна-простая мова, маналогі герояў для І. Мележа — адзін з галоўных сродкаў раскрыцця духоўнага свету герояў, а лірычны або гумарыстычны падтэкст, лаканічныя рэмаркі аўтара — важнейшы сродак выяўлення яго адносін да герояў, падзей жыцця.

Талент І. Мележа ў рамане «Людзі на балоце» заіскрыўся дасціпным, незласлівым, лынькоўскім гумарам.

У яркай і пераканаўчай матывіроўцы канкрэтных сувязей адной з'явы жыцця з іншымі, ва ўменні пісьменніка адлюстроўваць аб'ектыўны ход гістарычнага працэсу, вырашаць глыбока сацыяльныя канфлікты праз лёс сваіх герояў, пераканаўча паказваць станаўленне іх характараў — сапраўдны гістарызм рамана «Людзі на балоце».

[1] І. Мележ. Людзі на балоце. Раман. Дзяржаўнае выдавецтва БССР, 1962.

Удзельнікі мастацкай самадзейнасці з Валынскай вобласці выступілі перад працоўнымі Брэста з двума вялікімі канцэртамі. Адзін з іх быў дадзены ў гарадскім парку, другі — у тэатры.

На гэтым здымку вы бачыце квартэт украінскіх бандурыстак, якія выконваюць «Салаўіную песню».

Фота В. ГЕРМАНА. (БЕЛТА).

Выйшлі з друку

У Дзяржаўным выдавецтве Беларусі выйшлі з друку і паступілі ў продаж наступныя кнігі:

Якуб Колас. Збор твораў у дванаццаці тамах. Том IV. Апавяданні. 1906—1917. Мастак Г. Клікушын. Тыраж 3 100 экз., стар. 340. Цана 70 кап.

Алесь Бачыла. Калючая ружа. Вершы, песні і лірычная камедыя. Мастакі Е. Лось і І. Якубеня. Тыраж 2 500 экз., стар. 136. Цана 10 кап.

Міхась Пянкрат. Шчасце маё. Аповесць і апавяданні. Мастак Б. Аракчэеў. Тыраж 6 тыс. экз., стар. 240. Цана 34 кап.

На нью-йоркскай біржы працягваецца паніка ў сувязі з рэзкім паніжэннем курсу акцый.
З ГАЗЕТ.

Мал. Ул. БАРАНОЎСКАГА.

На Далёкі Усход

Працоўныя Далёкага Усходу ведаюць многія творы беларускіх пісьменнікаў. Аб гэтым сведчаць шматлікія пісьмы, якія паступаюць у аддзел «Кніга — поштай» Цэнтральнага кніжнага магазіна Мінска. Аматары літаратуры Уладзівастока, Хабараўска, Цецюхі і іншых гарадоў просяць дасылаць творы Я. Купалы, Я. Коласа, Ц. Гартнага, К. Чорнага, Зм. Бядулі, І. Шамякіна.

Учора на Далёкі Усход выехала брыгада пісьменнікаў. У яе складзе Я. Брыль, С. Грахоўскі, Л. Арабей, Н. Гілевіч, Н. Кіслік, В. Тарас. У клубах і палацах культуры Хабараўска яны раскажуць працоўным аб развіцці беларускай літаратуры, прачытаюць свае творы. Беларускія пісьменнікі прымуць таксама ўдзел у святкаванні 30-годдзя з дня заснавання горада Камсамольска-на-Амуры.

Закарпацкія артысты ў Гродна

Аперэтай В. Маса і М. Чарвінскага «Трэмбіта» пачаў у Гродна свае гастролі Закарпацкі украінскі музычна-драматычны тэатр.

Тэатр пакажа гледачу спектаклі «Фараоны» А. Каламійца, «Шуміць Днепр» Л. Суптэля і іншыя, зробіць выезды ў калгасы і саўгасы. Артысты наладзяць творчыя сустрэчы з гледачамі.

ВЫБУХІ Ў КОСМАСЕ — ВЫКЛІК ЧАЛАВЕЦТВУ

Такім чынам, Злучаныя Штаты адважыліся прыступіць да правядзення ядзерных выпрабаванняў на вялікай вышыні. Месца выпрабаванняў — востраў Джонстан на Ціхім акіяне. У сумеснай заяве міністэрства абароны ЗША і камісіі па атамнай энергіі ўказвалася, што першы з намечаных выбухаў будзе зроблены на вышыні некалькіх дзесяткаў, наступныя — на вышыні некалькіх соцень кіламетраў. Як перадалі амерыканскія агенцтвы, першы выбух павінен быў адбыцца 2 чэрвеня. Як вядома, бомба не ўзарвалася.

Тым самым Злучаныя Штаты зноў кідаюць выклік чалавецтву. Супраць амерыканскага рашэння правесці ядзерныя выбухі ў космасе пратэстуюць віднейшыя вучоныя многіх краін. Сэр Бернард Ловел—сусветная вядомасць і дырэктар англійскай абсерваторыі Джодрэл Бэнк—заявілі з повада рашэння ўрада ЗША: «Гэтае рашэнне знамянуе чорны момант у жыцці чалавецтва і з'яўляецца знявагаю для цывілізаванага свету».

Адмаўлення ад ядзерных выпрабаванняў у космасе патрабавалі шматлікія галасы ў саміх Злучаных Штатах. Адзінаццаць відных вучоных — у іх ліку два былыя старшыні Амерыканскай асацыяцыі садзеяння развіццю навукі — пісалі прэзідэнту Кенедзі: «Прастора, якая непасрэдна акружае Зямлю, — непрыдатная вобласць для патэнцыяльна разбуральных эксперыментаў, што праводзяцца якой-небудзь адной асобай ці асобнай краінай. Ні адзін чалавек, ні адна краіна не маюць права парушаць раўнавагу прыроды».

Нават некаторыя ўплывовыя органы амерыканскага друку заклікалі ўрад адумацца. Аглядальнік газеты «Кронікл», якая выходзіць у Сан-Францыска, Ройс Брайер патрабаваў спыніць безадказных «нябесных жартаўнікоў».

Справа дайшла да адкрытага канфлікту паміж камісіяй па атамнай энергіі і Нацыянальным упраўленнем па аэранаўтыцы і даследаванню касмічнай прасторы. Спачатку камісія па атамнай энергіі збіралася пачаць выбухі на вялікай вышыні 18 мая. Нацыянальнае ўпраўленне па аэранаўтыцы і даследаванню касмічнай прасторы адмовілася аднак вывесці пасля пачатку выбухаў касмічны карабель з Карпентэрам на борце на арбіту вакол Зямлі. Камісіі па атамнай энергіі давялося пачакаць з выбухамі, пакуль Карпентэр зрабіў свой палёт.

І ўсё ж урад ЗША не адумаўся і не адмовіўся ад небяспечнай задумы. У віхуры гонкі ўзбраенняў ён адмахнуўся ад перасцярог вучоных, як ад надакучлівага ныцця жабракоў. Калі справа датычыць узбраенняў і чуецца шапаценне кантрактаў на мільённыя ваенныя заказы, у Вашынгтоне маўчыць розум.

Справа гэтая мае і іншы бок. Яшчэ ў пачатку 1958 года Савецкі ўрад прапанаваў заключыць шырокае міжнароднае пагадненне аб супрацоўніцтве ў галіне даследавання і мірнага выкарыстання касмічнай прасторы; тады ж ён праявіў ініцыятыву, паставіўшы гэтае пытанне ў Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. У канцы мінулага года Савецкі Саюз і Злучаныя Штаты змаглі ўзгадніць праект рэзалюцыі аб супрацоўніцтве ў мірным выкарыстанні касмічнай прасторы, аднадушна адобранай затым сесіяй Генеральнай Асамблеі ААН. Прынятая рэзалюцыя абвяшчала, што вывучэнне і выкарыстанне касмічнай прасторы «павінна праводзіцца толькі на карысць чалавецтва і ў інтарэсах усіх дзяржаў».

Так былі ўстаноўлены першыя прынцыпы касмічнага права. Толькі паспелі іх устанавіць, як Злучаныя Штаты спяшаюцца іх растаптаць.

Зусім нядаўна, у сакавіку, кіраўнік Савецкага ўрада М. С. Хрушчоў і прэзідэнт ЗША Дж. Кенедзі абмяняліся пасланнямі па пытанню аб вывучэнні і мірным выкарыстанні космасу. Узнікла надзея, што могуць быць закладзены рэальныя асновы міжнароднага супрацоўніцтва ў космасе.

У цяперашні час працуе Камітэт ААН па мірнаму выкарыстанню касмічнай прасторы. У Жэневе пачаліся пасяджэнні яго навукова-тэхнічнага падкамітэта. Гаворацца прамовы, складаюцца праекты рашэнняў.

У Вашынгтоне, Нью-Йорку, Жэневе і іншых месцах афіцыйна амерыканскія прадстаўнікі выказваюцца за мірнае выкарыстанне космасу. Колькі гучных слоў, колькі пышных фраз гавораць яны на гэтую тэму! Выступаючы 17 мая ва універсітэце штата Тэнесі, дзяржаўны сакратар ЗША Раск гаварыў, напрыклад: «Мы лічым, што як свабодны свет, так і Савецкі Саюз зацікаўлены ў тым, каб перашкодзіць распаўсюджванню гонкі ўзбраенняў на касмічную прастору і хочуць выкарыстаць космас для мірных мэт».

Што датычыць Савецкага Саюза, гэтая заява адпавядае ісціне. Але ці не спрабуе Раск без усялякіх падстаў прышпіліць Злучаныя Штаты да добрай славы Савецкага Саюза? Як можна сцвярджаць пад грукат ядзерных выбухаў у космасе, што «свабодны» (чытай: капіталістычны) свет зусім не думае распаўсюдзіць гонку ўзбраенняў на касмічную прастору?

Нездарма Бернард Ловел гаворыць у апублікаванай ім заяве: «Хваленая адданасць Злучаных Штатаў мірнаму выкарыстанню касмічнай прасторы будзе разглядацца цяпер як заслона, якая адкідваецца ў бок, калі гэта патрэбна амерыканскім мілітарыстам і вучоным, якія прыслугоўваюць ім».

У Злучаных Штатах беспардонна прафаніруюцца высакародныя паняцці: мір, свабода, дэмакратыя... Усе ўжо звыкліся з тым, што чорнае там называюць не проста белым, а беласнежным. Але калі ў Вашынгтоне працягваюць балбатаць аб мірным выкарыстанні касмічнай прасторы і адначасова ўзрываюць у космасе вадародныя бомбы, — там, сапраўды, пабіваюць усе рэкорды двудушнасці!

Б. ІЗАКАЎ,
каментатар АДН.

ГІСТОРЫЯ ДАЛЁКАЯ І БЛІЗКАЯ

ДА 125-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ І. М. КРАМСКОГА

«Гэта адзіны дзень, пра які я ўспамінаю з чыстай і шчырай радасцю. Прачнуўшыся, трэба было ўзяцца за мастацтва», — так гаварыў пазней І. М. Крамской пра вядомы «бунт 14-ці», калі ў знак пратэсту супраць акадэмічнай коснасці выпускнікі імператарскай Акадэміі мастацтваў на чале з Крамскім пакінулі сцены стаўшага цесным «храма мастацтваў». Пакінулі дзеля свабоды творчасці, у імя новага, рэалістычнага мастацтва, якое б адпавядала духу часу і якое яны збіраліся ствараць.

Сёння гэта — гісторыя амаль стагадовай даўнасці, якая стала хрэстаматыйнай. Але і сёння, адзначаючы 125-годдзе з дня нараджэння аднаго з ідэолагаў і правадыроў рускага перадзвіжніцтва І. М. Крамскога, мы не трацім жывой цікавасці да яе. Яна нават набывае своеасаблівую актуальнасць на фоне тых спрэчак аб наватарстве і традыцыях, якія вядуцца цяпер, калі наша мастацтва вызваляецца ад казённшчыны і дагматызму, народжаных перыядам культу асобы, і становіцца ўсё больш сучасным па свайму духу, накіраванасці і пошуках новых сродкаў выразнасці. І гэта не выпадкова, калі прыгадаць хоць бы некаторыя настроі і думкі, якія хвалявалі перадавое пакаленне мастакоў другой паловы мінулага стагоддзя.

«Руская (свецкая) публіка, — пісаў П. Пяроў, — пачала любіць партрэты з-за славалюбства, патрабуючы (перш за ўсё) ад пэндзаля мастака выпіскі рэгалій чыноўных заказчыкаў, банцікаў, мушак, карунак, кветак...»

«Збіты яшчэ больш з панталыку і падаючы пакрысе духам, — пісаў пра мастака свайго часу Ахшарумаў у «Вестнике изящных искусств», — ён... вяртаўся зноў машынальна ў старую каляіну. Зноў што-небудзь руціннае... зноў на тысячы вёрст ад рэчаіснасці, зноў без любві, без усялякай сардэчнай неабходнасці: па сутнасці тая ж хлусня і тыя ж гвалтоўныя прыёмы ў яе выкананні».

А жыццё патрабавала новага. Час клікаў мастака служыць ідэалам эпохі, служыць народу. Гэтым жыла тады перадавая Расія — Расія Герцэна і Бялінскага, Чарнышэўскага і Някрасава. І новыя ідэі патрабавалі новых тэм і вобразаў, новых сродкаў выражэння.

Але так бывае заўсёды — апаненты бяруць з гісторыі на ўзбраенне тое, што выгадна ім. І калі сёння адны, хаваючыся за шырокую спіну перадзвіжнікаў, шукаюць у іх панацэю ад «пагубнага моднічання», а ў сапраўднасці проста спадзяюцца захаваць утульныя і абжытыя пазіцыі, дык іншыя ў палемічным запале зусім адмахваюцца ад традыцый, бачачы ў іх толькі путы.

Але ісці ў далёкі паход улегцы—лёгкадумна. Праходчык заўсёды бярэ з сабою неабходную ношу. У мастацтве адкрывання такая ноша — вопыт мінулага. І вельмі да месца да гэтага вопыту звяртацца, калі мэта — на справе, а не на словах служыць грамадству.

«Калі вы хочаце служыць грамадству, — заклікаў Крамской сабратаў і адзінадумцаў па мастацтву, — вы павінны ведаць і разумець яго ва ўсіх яго інтарэсах, ва ўсіх праяўленнях, а для гэтага вы павінны быць самым адукаваным. Бо мастак — крытык грамадскіх з'яў: якую б карціну ён ні прадставіў, у ёй ясна адлюструюцца яго светаадчуванне, яго сімпатыі, антыпатыі і, галоўнае, тая няўлоўная ідэя, якая будзе асвятляць яго карціну».

Аб усім гэтым не трэба забываць і нашым майстрам выпісваць мундзіры і рэгаліі, і нашым аматарам пампезных палотнаў, у якіх адсутнасць уласных думак і ідэй падмяняецца гучнымі тэмамі, а паказаная з'ява жыцця, значная сама па сабе, выдаецца за значную з'яву мастацтва. Да месца прыгадаць аб гэтым і тым, хто дзеля фармальнага наватарства забывае, што ж ён хоча сказаць сваёй творчасцю.

І тут напрошваецца другая паралель. Крамской разумеў, што сапраўднае выхаванне мастака ва ўменні знайсці ў ім уласнае «я». Бо дзеля зацвярджэння ў мастацтве новых, рэалістычных поглядаў і новых творчых індывідуальнасцей, свабодных ад дагматаў акадэмічнай школы і здольных несці перадавыя ідэі ў масы, і стваралі «бунтаўшчыкі» спачатку сваю арцель на чале з Крамскім, а потым — Таварыства перадзвіжнікаў — «дом светлы і прасторны», — як назваў яго сам Крамской. І ўспамінаючы потым аб уменні Крамскога знаходзіць і падтрымліваць самабытнасць у талентах таварышаў, мастак Ярашэнка пісаў, што гэта «быў настаўнік незвычайны». «Яго выкладанне было не механічнае, не шаблоннае. Ён больш за ўсё стараўся ўнікнуць у натуру кожнага асобнага вучня і ўнікнуць, чаго менавіта патрабавала натура кожнага».

І гэта было таксама тым новым і перадавым, што неслі ў сабе перадзвіжнікі, у процівагу «злосным старцам» з акадэміі, якія з яшчэ большай раз'юшанасцю пасля адыходу 14-ці пратэстантаў перашкаджалі развіццю жанравага напрамку ў жывапісу. Ды і не толькі ў жанрызме, не толькі ў звароце да трапяткіх тэм сучаснасці бачыў Крамской ключы служэння народу. Разумеючы, што старыя метады жывапісу становяцца цеснымі і непрыгоднымі для раскрыцця тэм, што хвалявалі моладзь, ён з самага пачатку баяўся прыземленасці, якая адчулася ў палітры перадзвіжнікаў. «Рушыць да святла, фарбаў, паветра», — заклікаў ён яшчэ ў 1874 годзе моладзь.

Мастак павінен быць мастаком. Інакш усе яго жаданні застануцца марнымі. Пра гэта заўсёды гаварыў Крамской: «Патрэбен голас, які гучна, як труба, абвяшчае, што без ідэі няма мастацтва, але ў той жа час, і яшчэ больш таго, без жывапісу жывога і яркага няма карцін, а ёсць добрыя намеры і толькі».

Алег СУРСКІ.

Падзеі. Факты. Навіны

△ Агітбрыгада Акцябрскага раённага Дома культуры арганізавала абслугоўванне сельскіх працаўнікоў у дні палявых работ. Удзельнікі агітбрыгады за апошні час далі канцэрты жыхарам вёсак Подгаць, Сялец, Азямля, Пружынішчы, саўгаса «Парэчча».

△ Расце кніжны фонд Гомельскай абласной бібліятэкі імя Ул. І. Леніна. З мэтай больш шырокага азнаямлення чытачоў з кнігамі па ўсіх галінах ведаў, работнікі бібліятэкі вырашылі два разы ў месяц арганізоўваць выстаўкі-прагляды літаратуры. Першы такі прагляд адбыўся днямі. Чытачам было паказана каля 600 кніг, выдадзеных за апошні час рознымі выдавецтвамі краіны.

△ Кніжныя вітрыны Дубровенскай раённай бібліятэкі заўсёды прыцягваюць увагу шматлікіх чытачоў. Усе яны па мастацку аформлены.

Нядаўна тут абсталяваны вітрыны «Кнігі аб камуністычнай маралі», «Атэізм у мастацкай літаратуры», «Янка Купала — вялікі песняр беларускага народа», «Мір пераможа вайну» і іншыя.

△ У гасцях у воінаў пабываў артыст Беларускай дзяржаўнай філармоніі Р. Пятрэнка. Салдаты і сяржанты цёпла сустрэлі госця, які прачытаў паэму лаўрэата Ленінскай прэміі П. Броўкі «Памяць сэрца», урывак з кнігі М. Шолахава «Яны змагаліся за Радзіму», вершы Ул. Маякоўскага, Я. Еўтушэнкі.

БЕЗ СКІДКІ НА САМАДЗЕЙНАСЦЬ

(Заканчэнне. Пачатак на 2-й стар.).

Без усялякага меладраматычнага надрыву, але з нейкім асаблівым смуткам і болем, амаль на суцэльным «піяна» гучыць у выкананні спявачкі перадсмяротная арыя Віялеты.

У ролі Альфрэда мне ўдалося ўбачыць і пачуць двух выканаўцаў — студыйца Г. Бабаева і саліста нашага тэатра заслужанага артыста рэспублікі В. Глушакова. Вядома, апошні—вядомы спявак—робіць непараўнальна большае ўражанне не толькі сваімі добрымі вакальнымі дадзенымі, але і акцёрскай ігрой. Удзел В. Глушакова ў аматарскім спектаклі неяк адразу акрыліў усіх выканаўцаў, усяліў у іх большую ўпэўненасць у свае сілы. Ды і сам артыст тэатра спяваў у той вечар з асаблівым уздымам і радасным настроем.

Слабей выканаў тую ж ролю выхаванец студыі Г. Бабаеў. Ён як акцёр, праўда, паказаў неблагое ўменне працаваць са сцэнічным матэрыялам, але справіцца з цяжкасцямі вакальнай партыі яму пакуль што не ўдалося, бо ў маладога спевака яшчэ няўстойлівы верхні рэгістр голасу. І калі ў той ці іншай арыі сустракаюцца занадта высокія ноты, ён бярэ іх з асаблівым напружаннем і спявае інтанацыйна не чыста. Відаць, кіраўніку студыі ў далейшым давядзецца яшчэ нямала папрацаваць з Г. Бабаевым над пастаноўкай яго голасу. Несумненна, што і ў Д. Угоднікавай у працэсе вучобы (цяпер яна займаецца на вячэрнім аддзяленні Мінскага музвучылішча ў класе Л. Ілюковіч) яшчэ больш разаўюцца вакальныя здольнасці, удасканаліцца тэхніка гуку, і яна здолее вастрэй і выразней выспеўваць каларатурныя пасажы.

Поспех спектакля дасягаецца не толькі ўдумлівай работай рэжысёра і натхнёнай ігрой спевакоў-акцёраў. Правільнае сцэнічнае ўвасабленне той ці іншай оперы залежыць яшчэ ад творчых намаганняў дырыжора, ад таго, як ён «прачытае» партытуру музычнага твора. Ужо ўпаміналася, што «Травіятай» дырыжыраваў Л. Саламонік. На жаль, сімфанічны аркестр пад яго кіраўніцтвам у некаторых месцах оперы акампаніраваў салістам і хору не зусім дакладна і неансамблева, што адмоўна адбівалася на якасці пастаноўкі. Напрыклад, на адным спектаклі «Травіяты» ў пачатку трэцяй дзеі, калі адкрываецца заслона і Флора вітае ўдзельнікаў карнавалу дырыжор няправільна паказаў уступ пачынаючай спявачцы Т. Бялецкай.

Давялося адразу ж спыніць аркестр і ўсё пачаць нанава. На другім спектаклі ў той жа трэцяй дзеі аркестранты вельмі разышліся ў тэмпах з харыстамі пры выкананні хору матадораў. Можна было б указаць і яшчэ на некаторыя рытмічныя недахопы, адступленні дырыжора ад прадугледжаных кампазітарам тэмпаў (дуэт Віялеты і Альфрэда з чацвёртай дзеі). Але і так ясна, што аркестр дрэнна падрыхтаваўся да паказу оперы ў параўнанні, напрыклад, з капэлай, якая праявіла сапраўдную заклапочанасць у развучванні харавых партый.

Якая ж прычына гэтага? Аказваецца, развучыўшы ўсю оперу з піяністкай-канцэртмайстрам, салісты і хор на агульных сцэнічных рэпетыцыях спявалі таксама пад раяль (праўда, ужо пад кіраўніцтвам Л. Саламоніка!), а аркестра яны да гэтага і ў вочы не бачылі. І толькі напярэдадні прэм'еры адбыліся тры аркестравыя рэпетыцыі. Дзіўная рэч! У Палацы ж культуры з 1958 года існуе **народны** сімфанічны аркестр. Ці ўдзельнічаў ён у стварэнні першай буйнай работы студыі? На словах і на афішы —так, а на справе—не.

Усе тры спектаклі ішлі пад акампанемент аркестра, наспех сфарміраванага амаль з адных запрошаных на разавыя платныя выступленні прафесіянальных музыкантаў опернага тэатра і радыёкамітэта (з народнага сімфанічнага аркестра за пультамі сядзела ўсяго 8—10 чалавек). А прафесіяналам што: яны адыгралі па дамоўленасці спектакль, атрымалі ў бухгалтэрыі Палаца грошы і больш іх нічога не цікавіць. Здорава прыдумана! Але якое мы маем права ашукваць грамадскасць, прадстаўляючы пад маркаю народнага сімфанічнага аркестра падстаўных музыкантаў? Я згодзен: магчыма, самадзейным аркестрантам цяжка справіцца з партытурай оперы (хоць з імі ніхто і не спрабаваў яе развучваць), магчыма, для гэтага і на самай справе варта запрашаць прафесіянальных скрыпачоў, віяланчэлістаў, выканаўцаў на духавых інструментах. Але ці так ужо абавязкова ім плаціць за гэта грошы? Што калі канцэртмайстар аркестра тэатра Л. Гарэлік і некаторыя яго калегі па працы прыйдуць у Палац культуры і на грамадскіх асновах памогуць у ігры самадзейным музыкантам і не толькі ў дзень спектакля, але і на рэпетыцыях?

Нарэшце, папрок нашым кампазітарам. Вось перад вамі створаны працаю вялікіх энтузіястаў выдатны музычны калектыў. Хіба не заслугоўвае ён таго, каб спецыяльна напісаць для аматараў некалькі аднаактовых опер на жывым сучасным матэрыяле? Падумайце аб гэтым, стваральнікі беларускай музыкі!

ДА ГЭТАГА часу гаварылася пра работу опернай студыі. Варта спыніцца таксама на творчасці іншых харавых, інструментальных калектываў Палаца, расказаць, чым яны парадавалі ці засмуцілі нас у час сваіх справаздачных выступленняў.

Перш за ўсё здзіўляе мноства прадстаўленых у канцэртах нумароў самых розных па тэматыцы, па жанрах і стылю. З аднаго боку, гэта нібы і нядрэнна: наш глядач усё любіць слухаць, пачынаючы з твораў класікаў, народных песень і канчаючы песнямі савецкіх кампазітараў. Ды і выканаўцы на гэтым удасканальваюць сваё майстэрства. З другога ж боку — празмерная перагрузка музычнай праграмы (асабліва гэта датычыць харавой капэлы, аркестра рускіх народных інструментаў) усё ж стамляе публіку і к канцу выступлення яна ўжо не з такой увагай успрымае музыку.

Даволі стракатым, без пэўнай накіраванасці выглядаў рэпертуар народнай харавой капэлы (мастацкі кіраўнік І. Кліёнскі), калектыву высокамастацкага, з багатымі выканаўчымі магчымасцямі, які паспяхова працягвае развіваць у самадзейнасці традыцыі шматгалоснага акапэльнага спявання. Невядома, якіх прынцыпаў прытрымліваўся складальнік праграмы справаздачнага канцэрта, плануючы ў першым аддзяленні выкананне такіх твораў, як «Радзіма мая дарагая», Ул. Алоўнікава, «Начавала хмарка» П. Чайкоўскага, «Серанада» С. Танеева, «Аве Марыя» Баха — Гуно, харал «Усхваленне прыроды» Бетховена (амаль усе складаныя вялікія хоры), а ў другім—даволі папулярныя народныя песні. Калі мелася на ўвазе спачатку выканаць усю сур'ёзную музыку, а потым (каб даць «адпачыць» слухачам) —творы больш лёгкія, жанравыя, то такое складанне праграмы наўрад ці прымальнае.

Выклікае таксама недаўменне тая акалічнасць, што капэла, закліканая спяваць без інструментальнага суправаджэння, часта звяртаецца да акампанементу піяніста. Няўжо дырыжор не давярае сваім харыстам, думаючы, што без інструментальнай падтрымкі яны абавязкова саб'юцца з танальнасці і парушаць музычны лад твора? Але ж акапэльныя апрацоўкі народных песень: літоўская «Аш Мергітэ», італьянская «Развітанне» прагучалі якраз значна лепш, чым тыя, што суправаджаліся музыкай.

Не ўсе самадзейныя калектывы папоўнілі свой рэпертуар новымі творамі. Некаторыя наогул выконвалі на сёлетняй дэкадзе тое ж самае, што і на леташняй. Аднак калі капэла не здолела паказаць свежыя канцэртныя нумары таму, што рыхтавалася да ўдзелу ў оперным спектаклі, дык чым можна вытлумачыць паўтарэнне маладзёжным ансамблем песні і танца (мастацкі кіраўнік М. Хаўхлянцаў) большасці харавых твораў з леташняй праграмы, даўно ўжо заспяваных. Праўда, ансамбль, як самастойная творчая адзінка, канчаткова яшчэ не сфармаваўся і не вызначыў свой мастацкі напрамак. Існуюць пакуль паасобку харавая і танцавальная групы, якія і ў канцэртах выступаюць асобна адна ад адной. Адзіная ж з усёй праграмы масавая вакальна-харэаграфічная сцэнка «Пасядзелкі» слаба прадставіла творчасць маладзёжнага ансамбля.

Харавая група ансамбля складаецца са здольных удзельнікаў самадзейнасці, якія маюць звонкія, моцныя галасы, індывідуальную манеру выканання. Дык ці ім захапляцца ўжо вядомымі творамі, накшталт «Верхавіны», «Омскай полечкі», якімі нікога ўжо не здзівіш, іх усе даўно ведаюць! Чаму б не стварыць свой арыгінальны беларускі рэпертуар, не паспрабаваць наладзіць сувязі з нашымі кампазітарамі, каб яны больш пісалі для самадзейнасці? Бо як добра, што харавая група, напрыклад, уключыла ў праграму свежую песню аб Нёмане М. Наско. Хацелася б, каб такіх нумароў было ў канцэртах ансамбля больш.

Ніжэй сваіх магчымасцей выступіў на дэкадзе аркестр рускіх народных інструментаў. Ён узяў на сябе непасільную задачу выканаць у адным канцэртным аддзяленні цэлы рад складаных музычных твораў (уверцюра Шабаліна, «Верасы» Пукста, «Венгерскі танец» Брамса, «Танец» Грыга). Недастаткова апрацаваныя дырыжорам і музыкантамі, яны прагучалі вельмі нерытмічна, вяла, з запаволеным тэмпам і без мастацкай выразнасці. Асабліва вялікая няўдача спасцігла цудоўную п'есу «Верасы»: яна страціла пры выкананні многія свае музычныя прыгажосці.

НЕКАЛЬКІ слоў пра салістаў харавых калектываў і эстраднага аркестра. Нельга было не заўважыць, што кіраўнікі капэлы і маладзёжнага ансамбля даручаюць запеў у многіх песнях людзям, якія не ўдзельнічаюць у пеўчым калектыве, а звычайна ходзяць у «салістах». Мне здаецца, гэта няправільна. На выкананне сольных партый у харавых творах варта вылучаць найбольш здольных харыстаў. Яны справяцца са сваёй задачай значна лепш. Бо таму, хто не мае ніякага дачынення да хору, проста цяжка быць запявалам. Ён не можа адразу падладзіцца пад агульны музычны лад цэлага калектыву. Напрыклад, на вечары харавой музыкі, калі выконвалася руская народная песня «Вячэрні звон», сольная партыя, даручаная спеваку Л. Кудзелі, прагучала фальшыва. У той жа час, скажам, таленавітая харыстка з маладзёжнага ансамбля В. Людчык, запяваючы песню «Пра савецкую ракету», усім спадабалася не толькі непасрэднасцю і музычнасцю выканання, але і добрым гучным голасам, яснай дыкцыяй. Трэба рабіць стаўку менавіта на вылучэнне новых салістаў з харавой самадзейнасці, якія выраслі ў ёй і трывала зжыліся з ёю.

У эстрадным аркестры, які тэхнічна вельмі моцны і кваліфікаваны па складу выканаўцаў, найбольш слабае месца — рэпертуар. Многія творы не зусім задавальняюць па сваіх ідэйна-мастацкіх якасцях, не задавальняюць характарам і стылем выканання. Асабліва гэта датычыць рэпертуару эстрадных салістаў. Прыхільнасць да празмерна сентыментальнай манеры спявання, да жанравага спявання «ў паўголаса», «шэптам» прымушае маладых спявачак падбіраць і адпаведны інтымна-салонны рэпертуар. Крыўдна, што нават здольная спявачка Э. Сімкоўская спявае адны лёгкаважкія песні «А мора — гэта каханне», «Я не раўнівая». Я ўжо не кажу пра салістку аркестра Г. Кастрыца, якая трымаецца на сцэне з акцёрскім «апломбам» і спрабуе нават прытанцоўваць у такт мелодыі. Гэтай салістцы, як і некаторым іншым, не хапае ў першую чаргу сціпласці і непасрэднасці выканання, што якраз упрыгожвае і ўзбагачае мастацтва. Наогул эстрадны жанр на самадзейнай сцэне (гэта датычыць не толькі Палаца культуры) развіваецца яшчэ не па правільным шляху. У ім вельмі многа наноснага, запазычанага з дрэнных узораў заходняга джаза, многа такога, што разлічана на танны вонкавы эфект, а не на выхаванне мастацкіх густаў у слухачоў.

Самадзейнасць Палаца культуры прафсаюзаў надзвычай вырасла за апошні час, умацавалася ідэйна і творча. Яна цяпер можа служыць прыкладам і ўзорам іншым калектывам. І, ведучы шчырую дзелавую размову з самадзейнымі артыстамі, не варта рабіць нейкіх спагадлівых скідак і рэверансаў. Лепш прама сказаць, што добра, а што дрэнна. Гэта пойдзе толькі на карысць.

Юнаму музыканту Толіку Ракумыскаму — сыну рабочага саўгаса «Рэканструктар» Талачынскага раёна — усяго пяць год. Але, нягледзячы на такі ўзрост, здольны хлопчык упэўнена трымае ў руках гармонік, наігрываючы падабраныя ім па слыху вядомыя мелодыі.
Фота А. ШНЕЙДЭРА.

ХРОНІКА

Міністэрства культуры БССР прызначыла заслужанага дзеяча мастацтва БССР Юрыя Барысавіча Шчарбакова галоўным рэжысёрам Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы, а галоўным мастаком гэтага тэатра — заслужанага дзеяча мастацтва БССР Армэна Багратавіча Грыгар'янца.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.
Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.
Адрас рэдакцыі: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры — 3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры— 3-22-04, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03
«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу.
АТ 10010
Друкарня выдавецтва «Звязда».